

**Az ország útján függ s a földre néz,
Arcán szelíd mosoly a szenvedés.**

**A falu népét nézi csöndesen,
Amint ballagva munkából megyen.**

**Az ősi népet, mely az ősi föld
Zsellére csak és várja az időt,**

**Mikor saját portáján úr leszen,
Mikor az élet néki is terem.**

**A magyar Krisztus, a falusi szent
Hiszen nekik is megváltást izent.**

**Olyan testvéri áldással tekint
Feléjük és biztatja híveit.**

**Feje fölött a nyárfa is magyar,
A fecske is és egy a zivatar,**

**Mely őt paskolja s a falut veri
És folyton buzgó őt szent sebei**

**Nem a magyarság sorsát hirdetik?
És ki segít már, ha ő sem segít?**

(Juhász Gyula: A tápai Krisztus)

BULÁNYI GYÖRGY

EGY LELKIGYAKORLAT ELMÉLKEDÉSEI

Jézusunk, eljöttünk Hozzád, eljöttél hozzánk. Négy napot szeretnénk odaadni Neked. Kéréssel kezdjük: Küldd el hozzánk Szent Lelkedet. Tudjunk úgy szólni, úgy gondolkodni, úgy beszélni egymáshoz, úgy viselkedni egymással szemben, ahogyan azt Te kívánod tőlünk. Kérjük Szent Lelkedet, segítsen bennünket.

Veni Creator Spiritus...

**XXXII. évfolyam 7. szám
2025. július**

Bulányi Gy.: Egy lelki gyakorlatos...	5906
Máté-Tóth A.: Politikai teológia	5923
Máté-Tóth A.: Bulányi mester	5927
Vinczéné G. G.: Bulányi Gy. egyházrendje	5931
Flusser D.: Az erkölcs	5935
Küng H.: A hit és a csodák	5936
Farkas I.: Néhány emlék Barcza Barnáról	5937

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »
Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

*Evangélium Szent János könyvéből (1,35-40):
"Másnap ismét ott állt Jézus és tanítványaiból kettő,
és nála maradtak, kb. délután négy óra volt".*

Istenem, valamikor Nálad maradtunk. Annak az erejében lehetünk most itt, hogy Nálad maradtunk. Nálad maradni egy életre szóló dinamikát jelent. Más volt a Nálad maradásom, amikor egyszer negyedik elemista koromban minden meggyőződéses és a Pártból kizárt kommunista, Roger Garaudy, gondolatainak segítségével szeretném megfogalmazni lelki gyakorlatunk e bevezető elmélkedésében, hogy mi is az a tartalom, amelyiknek az erejében Nálad akarunk maradni.

Roger Garaudy egy nemzetközi teológiai folyóiratban, a Concilium ez évi áprilisi számában cikket írt ezen a címen: "A bázis a marxizmusban és a kereszténységben". Mit jelent a bázis? Minden társadalom uralkodókból és leigázottakból, gúla tetején levőkből és alján levőkből áll. A gúla alján levők adják a társadalom bázisát. Ettől a bázistól a gúla tetején levők elrabolták a termelőeszközöket, a politikai hatalmat és

a tudást. Ily módon létrehozták a bázis fölött azt, amit politikai osztálynak, klerikális hierarchiának, technokráciának vagy bürokráciának nevezhetünk; ennek a rétegnek az uralmát. A megalázott bázis nem irigy tömeg - Garaudy szemléletében - amely hatalmi szerepcserére törekszik. Nem is anarchiára gondol ez a bázis. Nem arra gondol, hogy szétörje az emberi együttélés intézményeit, organizációit. Nem is kultúra-ellenes ez a bázis. Nem akarja megsemmisíteni az emberiség eddigi vívmányait. A bázis spontán törekvése sem nem negatív, sem nem vak. Csakhogy míg az uralkodó osztályok csupán csak polirozgatni akarják a maguk rendjét különféle ideológiák kialakításával, addig a bázis ezt az egész rendet megkérdőjelezi a maga prófécijával. A bázis egy radikálisan új rendet akar. Akár prometheusi alapon, akár merőben emberi erőfeszítések alapján, akár messiási motívumok alapján, az Isten ígéretei alapján. (Garaudy számára ez kettő. Nekünk ez a kettő egy.) A bázis új rendje Garaudy szerint szükségképpen utópia, amelyre törekedni kell. (Mi inkább így fogalmazunk: a bázis célkitűzése - a naponként teljesebbé váló megvalósulás.) Garaudy vallja, hogy a keresztények Istene a bázisban inkarnálódott. Jézusnak nem volt tulajdona, nem volt politikai hatalma, és a világ bölcseinek a bölcsessége sem volt az övé. A szabadulás, amelyet hirdetett, nem a római iga lerázása, hanem az uralkodási viszonyok törvényeinek megkérdőjelezése volt. E megkérdőjelezésért kellett erőszakos halált halnia. Az intézményesült hatalom képviselői mérték reá az ütést: Pilátus és a klérus.

Az új ég és új föld örömhíre jó hír, mondja Garaudy - a bázis számára, és teljes harmóniában van ezzel Marx, aki ugyancsak a bázistól, a proletariátustól várja a szabadulást. Marx nem kérdőjelezi meg az organizációt és a vezetést, hanem a bázis kezdeményezésére akarja építeni. Azt akarja, hogy minden egyed centruma legyen a kezdeményezésnek, a kreativitásnak és a felelőségnek minden szinten. A népért a nép által! S ez a "nép által" - ez a Garaudy-féle hangsúlytevés. Közvetlen demokrácia, nem felülről induló hatalom-delegálás: Arról sem lehet szó, hogy a bázis átadja a hatalmat a maga választotta képviselőinek, Garaudy eszménye más: valóságos hatalom szétosztás a bázis síkján. Lenin 1917-ben kívánja, hogy a változások alulról induljanak: a bázison, a gúla alján lévő munkások dolgozzák ki a gazdasági és politikai rend új elveit. Garaudy ezután Loisy abbét

idézi: A keresztények Krisztus újra eljövetelét várták, s ami jött az az Egyház volt. Majd hozzátesszi: az októberi forradalmárok várták a munkások felszabadítását a munkások által, s ami jött - az a Párt volt. Lenin tanítványai az alulról és belülről jövő felszabadítás lenini-marxi tételét átalakították a felülről és kívülről irányítás tételével. A szovjeteket, a tulajdonképpen bázis-közösségeket átalakították a Párt és az Állam áttételi szíjjaivá. S a bázis-közösségek végrehajtották a felülről jövő döntéseket. Az analógiát folytatja: hasonló jelenségeket hozott a papság klerikalizálása. Az Egyházban is kizárólag a kultuszszolgáké lettek a funkciók, s a hierarchiáé lett a kinyilatkoztatott igazság magyarázatának kizárólagos monopóliuma. Ez a klerikális monopólium a kereszténység prófétai küldetésének elvesztését eredményezte. A kereszténység ezzel megszűnt a történelem kovásza lenni, s lett helyette a nép ópiumúvá, mert arra tanította a bázist, hogy alkalmazkodjék az adott rendhez; illetőleg a kivételes igényűek számára azt javasolta, hogy vonuljanak ki a világból, hogy tisztán őrizzék meg magukat attól.

Garaudy végkövetkeztetése: a Párt és az Egyház egyaránt elkönfiskálta a bázistól a kezdeményezést, a kreativitást, a felelőséget és a prófétai szerepkört. Hogyan? A hierarchiák és intézmények révén, igazoló ideológiák és tekintélystruktúrák segítségével. A felülről és nem a bázis felől jövő forradalmak nem vetnek véget az ember elidegenítésének. Ellenkezőleg, örökké teszik. Kereszténység és marxizmus legmélyebb lényegükben - mondja Garaudy - szövetségben vannak egymással, mert lehetővé akarják tenni a bázis prófétai reményének kibontakozását. Garaudy az idők jelének tekinti a bázis-közösségek elszaporodását az Egyházban és szórványos megjelenéseiket a Párt szegélyén is. A bázis felől várható a remény, mert a történelmileg eddig kialakult társadalmak uralkodókból és leigázottakból álltak. Ezt a helyzetet az Egyház szakralizálta, s így a politikai és vallási szféra megegyezett egymással. Bűnrészesek lettek. Remény nélkül nem lehet megtalálni a nem reméltet - mondja Herakleitos nyomán. Garaudy a latin-amerikai keresztények forradalmi teológiája felé néz, mert a bázis reményeinek a megvalósulását a politika síkján reméli.

Külön véleményünk ellenére se siessünk elítélésével. Az állam elhalása prófétai álom. De az állam elhalása nem anarchiát jelent Marx és Garaudy és bárki számára,

hanem azt jelenti, hogy erőszak nélküli intézmények váltják le az erőszak erejében fenntartott korábbiakat. Melyek a mi intézményeink? A családuink, csoportuink, csoportbokrunk... és a munkahelyünk, ahol napjaink javarészét töltjük. Ezekben az intézményekben kell megvalósítanunk a másokra figyelni tudó és akaró krisztusi magatartást, a bázistól várt remény teljesülését.

Testvéreim, régtől fogva jellemez Isten kegyelméből bennünket, hogy a Lélek fűvását - akárhonnan is jön az - nem akarjuk meg nem hallani. Amit a Lélek Garaudynak mondott, legyen segítők a lelki gyakorlaton annak újrafogalmazásában, hogy miért is akarunk Jézusnál maradni.

Jézusom, azért maradok Nálad, mert úgy alkottál meg, hogy csak a legérdemesebb helyen maradhatok meg. Úgy alkottál meg, hogy a történelem kovása akarok lenni. Belém raktad Szent Lelkedet, s nem akarhatok kevesebbet, mint amit ez a próféciáktól terhes Lélek kíván tőlem. Régtől fogva tudom, tudjuk, hogy a bázishoz kell tartoznunk; hogy csak a gúla alján lehetünk. Régtől fogva keressük azt is, hogy miként kell a gúla alján viselkednünk.

Mostani lelki gyakorlatunk feladata kettős: újrafogalmazni, hogy miként kell viselkednünk a bázison - ez az egyik. S a másik: hogyan tudnánk valamivel többet megvalósítani abból, amit látunk. A második világháború befejezése után nagy-nagy ujjongással olvastuk Suhard párizsi bíboros érsek nagyböjti körlevelét: "A Egyház fejlődése vagy hanyatlása". Harminc esztendő után is bennem cseng tétele az Egyház isteni és emberi arcáról. Fiatal lendületünkben akkor kegyesen megbocsátottuk Egyházunk múltjának emberi arcát. Istenem, miközben megöszültem, tapasztalhattam magamban és tapasztalhattam magam körül, hogy milyen bőven tudom újratermelni életemmel, milyen bőven tudjuk újratermelni életünkkel ezt az emberi arcot. Azt az emberi arcot, amelyet az utánunk jövő nemzedéknek megint csak kegyesen vagy nem kegyesen, de meg kell bocsátania: Hát igen, ez az Egyház emberi arca - mondják majd rólunk, törekvéseink töredékességéről. Istenem, nagyon szeretnék valami isteni arcot is termelni. Istenünk, nagyon szeretnék valami Rád emlékeztető istenit is kihozni magunkból.

Ebből a lelki gyakorlatból meg kell újulnia Nálad maradó életünknek. A következő esztendő Feléd kapaszkodó küzdelmeihez kell alapot találnunk és teremtenünk benne. A lelki gyakorlat fegyelme egy

megújuló élet kezdete. Mindazt, amit bele akarok rakni a következő esztendő során az életembe, azt most este kell megkezdenem. Vannak jóvátehetetlen dolgok, vannak jóvátehetetlen mulasztások. 1526-ban valakik inkább ülve maradtak a padkán a nagy nyári melegben, és egy nagy nemzet bukott alá. Van az Egyház életének Szentlélektől fűjt sodra. Ez a sodró erő. Sodró erő akkor is, ha én ellenkezem. De nem tudom, hogy milyen rendek maradnak vágtalanul, ha én kiállok, ha én leülök, ha én elkényelmesedem, ha nem akarok az lenni, amivé Te akarsz engem.

Istenem, tanításod világos: Magad helyett, Fiad helyett küldesz engem családba, csoportba, csoportbokorba, munkahelyre. Egy jézusi paradoxon: Te kell, hogy legyek - én, ott. Ennyi a küldetésem és nem kevesebb. Nem hatodrangú szerepre hívtál meg. Istenem, Nálad akarok maradni. Nem megbocsájtandó jelenség óhajtok lenni az Egyház életében. Szeretném, ha valami örömd lenne bennem. Amen.

II. Evangélium Szent Lukács könyvéből (15,20-23): A tékozló fiú felkelt és elment az atyjához.

Istenem, nem szabad elvagyódnom a bázisról, s a bázison azt kell csinálnom, amit életemmel megmutattál nekem. A noviciátusban kezembe került Kaszap István naplója, s ebben a naplóban ezt a mondatot olvastam: "Legyek meggyőződve, hogy elrontottam egész életemet, ha nem leszek szent". Ki a szent? Az odaadott ember. Odaadott embernek kell lennem. Ismét noviciátusi kép: Magiszterünk egyszer azt mondta, hogy vannak olyanok, akik egész életükben csak hajtányoznak. Nem tudnak repülni, mindig le kell tenni a lábukat a földre. Az a megtérés, amikor már nem kell letenni a lábam a földre, amikor egyértelműen a repülésé vagyok. Nálad maradni és nem érezni naponként a megtérés szükségességét nem lehet. Addig vagyok Nálad, amíg tudom, hogy olyanná kell válnom, mint amilyen Te vagy.

Szentnek kell lennem. Hogyan? Szentnek kell lennem – a kedvedért. Nem rideg kötelességteljesítésből. Csak úgy tudok szent lenni, ha kedvedért leszek szent. Talán gögösen hangzik, de mégis ki kell mondanom: Akkor tudok szent lenni, ha szeretsz engem. De nem gögös ez a feltétel. Te teremtettél engem olyannak, hogy csak odaadásra tudok odaadással válaszolni. A vágy (epithümia) szónak a Szentírásban általában negatív a jelentése: rosszra vágyódást jelent. De csak általában. Jézusom, Te használtad az "epithümei" (vágyódik) igét pozitív

értelemben is. Vágyódással vágytál együtt vacsorázni tanítványaiddal. Isten vágyódik az ember után. S egyszer beszéltél arról, hogy sok igaz és próféta vágyódott látni Téged. Ember vágyódik az Isten után. Toynbee szerint a szeretet nem csupán cselekedetet jelent, hanem vágyódást is. Furcsa, de az Isten vágyódott reá, hogy együtt vacsorázzon barátaival. S még furcsább a következő tétel: Ha vágyódsz reám, akkor én is vágyódom Reád. Törvény ez - a szeretet világából való. Szent Pálnak van egy érdekes szava: a peripoésis (megszerzés). Szinonimája ez a megmentésnek és a megváltásnak. Isten meg akarja szerezni az embert. A megváltás - a megszerzés, az embert megszerzés megváltása (Ef 1,14). Szent Péter pedig - "megszerzésre való népnek" mondja levelének címzettjeit (1Pét 2,9). Megint egy gőgösnek ható kérdés: Fontos vagyok-e én Neked, Uram? Mert nem tudom odaadni magamat annak, akinek nem vagyok fontos. Sem Istennek, sem embernek. Nem gőg ez bennem. Ezt a méltóságérzetet Te teremtetted belém, amikor a Magad képére és hasonlatosságára... Magadhoz hasonlónak formáltál meg engem.

Hogyan szeretsz engem, Uram, és hogyan vagyok fontos Neked? A fejlődő természettudományok hatására a 17. században megállapították, hogy a világ öntörvényű. Nem mozgatja kívülről semmiféle Isten. Nincs gondviselés. Nem törődik velem. Ki vagyok dobva a létbe. Akik ragaszkodtak Isten gondviselő szerepéhez, megformálták a deista, s majd egzisztencialistává érő tétel ellentétét. Igenis, van gondviselés, van, mert törödsz velem. Van, mert belenyúlsz a világba. Ezt az ellentételt addig lehet fönntartanom, amíg nem ér valami személyes tragédia, ha pedig a történelemben gondolkodom, nem gondolok Auschwitzra, Katynra és a többi hasonlóra. Mert Isten valóban nem nyúl bele az eseményekbe. A deista tétel rossz. De az ellentétel, amiben tán növekedtünk, szintén rossz. A helyes tétel így hangzik: a világ öntörvényű és a világ által, ez öntörvényű világ által törődöl velem. Mi a törvénye ennek a világnak, amelyen keresztül törődöl velem, amelyen keresztül fontos lehetek Neked, amelyen keresztül szeretsz engem? Az a törvénye, hogy el van keverve

benne, öröm és szenvedés. Azt, hogy az örömen keresztül szeretsz engem, Uram, könnyű átélnem. De ahhoz, hogy szent lehessenek, hogy visszaszerethesselek, hogy odaadott legyek, ahhoz azt is meg kell értenem, hogy a világban és az életben lévő szenvedésen

keresztül is szeretsz engem. A biológiai lét szenvedékeny lét. A bennem lévő két-törvényűség is szenvedéseknek tesz ki, úgy ahogyan már Ádámot is megpróbálta. Úgy, ahogyan kikerült az ember Isten teremtő kezéből, ki volt téve a szenvedésnek. A lemondással járó szenvedés elutasítása fordította szembe ősapánkat-ősanyánkat Veled.

Istenem, azt hiszem, hogy meg merem fogalmazni a tételt, hogy nem tudsz nem szenvedékeny öntudattal rendelkező világot csinálni. Az öntudat, a két-törvényűség, amik nélkül nincsen szabadság, feltétele annak, hogy odaadhasd nekünk a Magad szabad és szeretet-életét - együtt jár a szenvedékeny léttel. Bocsánatot kérek a hagyománytól a hagyomány megsértéséért, de számomra az, hogy a szenvedés Ádám bűne miatt került be a világba - istenkáromlásnak tetszik. Aki ezt mondja, az a szeretetet káromolja, a Szeretetet. Hogyan tudna valaki, akiben a szeretet - akiben csak a szeretet van -, büntetni valakit évmilliók során, milliókat és milliárdokat azért, mert valaki más - nem ők - rosszat csinált. Örömeiket és bánatokat kevertél el, Uram. Azt kell megértenem, hogy minden bánat és minden szenvedés, ami csak belekerül az életembe - értem van. Azt kell megértenem, hogy szeretetből küldöd nekem. Tapasztalhatom, hogy a szenvedéseim elleni ágálás kilök a sodorból. És tapasztalhatom, hogy a szenvedésekbe való belesimulásom megtalálhatja velem a magam helyét. Ha belesimulok a sorsomba, akkor a helyemre kerülök.

Azt mondtam, Uram, hogy a kedvedért, odaadott ember tudnék lenni. A kedvedért. Ha át tudom élni azt, hogy fontos vagyok Neked. Ha át tudom élni azt, hogy szeretsz engem. Az átélés egyik feltétele annak, hogy csak szenvedékeny világot tudsz teremteni. A másik feltétele pedig az, hogy nem páholyból nézed a szenvedésemet. Isten végtelenül boldog, mert nem magányos. Isten végtelenül boldog, mert akármit csinál, Ő akkor is egy minden emberi mértékét meghaladó intenzitású szeretetközösségen belül él. De Istennek még sem lehet közömbös, ha tékozló fiúként messze járok. Istennek nem lehet mindegy, hogy nem tékozló fiúként otthon vagyok. Istennek nem lehet mindegy, hogy küldetést vállaló fiúként Golgotára kerülök. Istenem, Te nem lehetsz szenttelen Isten. Csak érző szívű Isten lehetsz. Ha örömeiből és fájdalmakból egybekevert sorsot küldesz nekem, akkor szorítász nekem, akkor izgulsz értem, hogy megbirkózzam a feladattal. Mert az én Istenem bánatos és szomorú, ha

tékozló fiút játszom. Az én Istenem örül a mennyei angyalokkal együtt, ha nem bírom tovább, hogy tékozló fiú legyek, és hazatérek. Az én Istenem aggódva, vigyázva figyelni lépteimet, amikor Fiának nyomába szegődöm, és veszélyes tájakon járok, és ezért kettőzött erővel környékez a Sátán ereje. Nem tudok mit csinálni a filozófusok Istenével. A változhatatlan "ens a se"-vel nem tudok mit csinálni. Csak a kinyilatkoztatás Istenével tudok kapcsolatba kerülni. Csak a kinyilatkoztatás Istenéért tudok szentté válni. A kinyilatkoztatás istene antropomorf Isten. Emberi szíve van, mérgeződik, haragszik, boldog, ígér, fenyeget, újból ígér. A kinyilatkoztatás Istene harcol értem. A kinyilatkoztatás Istene Völegénynek tartja Magát és engem jegyesének. A kinyilatkoztatás Istene házasságra akar lépni. Házasságra akar lépni velem, házasságra akar lépni velünk. Féltékeny szeretettel szeret a kinyilatkoztatás Istene minden embert külön is és az egészet együttvéve. Isten féltékeny szeretettel szeret engem is.

A világ öntörvényű. Isten nem nyúlkál bele az események folyamatába azért, hogy kimutassa, hogy szeret engem. De az Isten mindazon keresztül, amit számomra megteremteni és adni jónak látott, és jónak ítélt, mindezen keresztül jelenti szeretetét nekem. Istenem, úgy kívántad tőlünk - s mi mindannyian valamilyen módon válaszoltunk is arra - hogy Nálad maradjunk. E Nálad maradásunk következménye, hogy meg nem szűnően halljuk a hangod. Ez a hang mindig így hangzik: Akarom, tisztulj meg! Akarom, térj haza! Akarom, térj magadhoz! Akarom, térj vissza hozzám! Isten vár engem. A csend arra való, hogy ne tudjam elhessegetni magamtól ezt az igazságot. Isten vár engem. Isten kinéz az útra. Amíg fújhatom a cigarettafüstöt, amíg beszélgethetek, addig módomban van tudomást nem venni arról, hogy Isten vár engem. De amikor csendben maradok, amikor végre egyedül maradok, abban a pillanatban ott van Ő. Nem könnyű dolog az élő Isten színe elé jutni. De amikor sikerül csendet teremtenünk magunkban, akkor az élő Isten színe elé kerülünk. Akkor hallom azokat a hangokat, amelyeket egyébként nem akarok hallani. Akkor hallom a megtérés hangját. Rendbe kell tenned az életed! Csak az gondolhatja, hogy rendben van az élete, aki semmit sem ért Krisztusból. Akarja, hogy megtisztuljak. S akarom én is, mert bűnös vagyok.

Isten szereti a bűnösöket. Isten csak a "nem-bűnösöket" nem állhatja, mert azok nem állhatják Őt, mert azok nem vesznek tudomást Róla. A bázis ígérete

van reánk bízva. Az az ígéret, amely az emberi történelem immanens és transzcendens ígérete egyaránt. A bázison megmaradni, s a bázishoz méltóan viselkedni csak metanoiázó emberek képesek. Csak a metanoiázó bűnösök. Ezek az Isten barátai. Öntelt hólyagokkal nem tud csinálni semmit sem. Vámosokkal és parázna nőszemélyekkel, a büntudatot magukban hordozó emberekkel Jézus megérteti magát. Csak azzal az emberrel tud valamit csinálni, akinek büntudata van. Aki tudja azt, hogy szentté kell lennie, odaadottá kell lennie; s tudja, hogy még nem az.

Istenem, Te és az emberiség vársz valamit minden egyes embertől. Te és az emberiség vár valamit tőlem is. Azt várod, hogy odaadott legyek, mert aki nem odaadott, az nem használható semmire sem. Odaadott ember akarok lenni a kedvedért. Azért, mert elhiszem a kinyilatkoztatásból, elhiszem a szívem mélyén is élő kinyilatkoztatásból, hogy szeretsz engem. Szentté akarok lenni. Nem akarok nemet mondani Isten felszólításaira. Nem akarok alibit keresni. Nem akarom azt mondani, hogy Uram, ma még nem, majd holnaptól kezdve. Ha szentté akarok lenni, akkor ma lépek. Istenem, mi választ el Tőled? Te nem választod el Magadat tőlem. Mi az én életemben az, ami elválaszt engem Istentől? Ezt kell világosan meglátni, s azután megtenni a kellő intézkedéseket, szaggatni, vagy korlátokat vonni, gyomlálni és irtani, ahol szükséges. Ez a lelki gyakorlat feladata. Ennek a feladatnak a megoldására, erre kell a csend.

III. Evangélium Szent Máté könyvéből (11,28-30): Jöjjetek hozzám mindnyájan ...

Istenem, a bázison inkarnálódta. Azért etetsz és itatsz bennünket Testteddel és Véreddel, hogy az ontológiai azonosság révén el tudjuk végezni a magunk életében analóg módon ugyanazt, amit Te elvégeztél a Magad életében. Odaadott ember voltál és odaadott emberré akarsz tenni engem is. Ennyi esztendővel mögöttem nem lehetek már irreális. Élnem kell azzal a gyanúperrel, hogy torzó maradok. Élnem kell azzal a gyanúperrel, hogy nem sikeredik ki belőlem az, amit az Isten megálmodott rólam. De Nálad akarok maradni, mert nem felejtettem el azt az órát, amelyben találkoztam Veled, és azt az óra-sorozatot, amely találkozásaink története, és nem akarok belenyugodni abba, hogy torzó maradjak. Istenem, Te, aki olyan irgalmasan hajoltál le mindenkire, aki nem volt nagymellű Veled szemben, tudom, hogy elfogadsz, tudom, hogy szóba állsz velem így is, ahogy vagyok.

Tudom, hogy tudod: mi telik tőlem. Ezért tudok újból és újból kisfiú módjára menni Hozzád, és ígérni és fogadkozni: azért csak reménykedj bennem, azért valami különbet csak ki fogok tudni faragni magamból. Akkor is, ha minden józan számítás szerint ezt kellene mondanod: Ugyan már, ne cigánykodjál! Istenem, hiszek Benned, hiszek, hogy megértően nézel minden emberi botladozást, amely elkerüli az alapbűnt: a gögös "nem akarok szolgálni" alapbűnét.

Azt ígérted nekem, hogy felüdítesz engem. Azt ígéred, hogy megnyugvást talál lelkem, bár tudod, hogy fáradt vagyok és terheket hordozok, bár tudod, hogy milyen kevés az erőm nyomorúságaim cipelésére. Azt ígéred, hogy segítesz rajtam. Egy feltétellel, ha tanulok Tőled. A "megenyhítlek titeket" és a "tanuljatok tőlem" között kapcsolatot érzek. Ha tanultok Tőlem, akkor enyhülésben lesz részetek. Tanulni akarok Tőled, Istenem. Mi az, hogy szelíd vagy, és mi az, hogy a szíved szempontjából, a szívedre nézve alacsony vagy? Azt hiszem ezt: elfogadtad a szituációdát. Elfogadtad, amit az Atyától kaptál. Istenem, bepillantásokat engedtlél emberi életedbe. A Zsidó-levél úgy tudja, hogy mindenben kísértést szenvedtél. De a bűntől, s így a gög bűnétől is, mentes maradtál. Azt hiszem, hogy ez az alapvető báziserény. Elfogadni azt a helyet, ahová az Isten állított. Elfogadni azt az életállapotot, amelyikbe Isten belerakott. Elfogadni azokat a rokonszenves és ellenszenves vonásokat, amelyek benne vannak az egyéniségemben. Elfogadni azt, hogy a másikat jobban szeretik, elfogadni azt, hogy engem kevésbé szeretnek. Elfogadni, hogy csak annyi eszem van, amennyi. Elfogadni még azt is, hogy egy adott pillanatban csak annyi erőm van, amennyi. Elfogadni saját magamat.

Ha az érzékiség tárgyában vétkezünk, rettenetesen szégyelljük, pedig az Újszövetségben az érzéki bűnököt elkövetők a bűnbánók példái. Soha a Jézussal szemben állóké. Ők a keservesen sírók. A gög visz el Tőled és testvéreimtől. Alacsonyszívűnek kell lennem. Minden ember irigy, minden ember féltékeny. A mindennek a vágyát hordjuk magunkban. Meg kell birkóznom ezzel az irigységgel, ezzel a féltékenységgel. Tudomásul kell vennem, hogy kinek kellek, és kinek nem kellek, hogy milyen arányban kellek és kinek milyen arányban nem kellek. Rendelkezésre állni akkor, amikor azt akarják, hogy rendelkezésre álljak. Visszavonulni akkor, amikor azt akarják, hogy ne legyek. Ezeket kell megtanulnom. Attól, aki nem erőszakos, aki nem fojtogat. Ezeket kell megtanulnom. Attól, aki szelíd, és aki képes ott állni a

gúla alján, a bázison, s egy lenni a testvérek között. Privilégiumot, hatalmat, formális tekintélyt magamnak nem igényelni. Használható ember akarok lenni. Az ember azért fáradt és terhelt, mert olyan dolgokat akar, ami nem neki való. Jézusom, nem akarni azt, ami nem az enyém, nem akarni azt, ami nem nekem való - ez az alacsonyszívűség. Ez az az alapállás, amelyben elfogadom azt, hogy Isten úgy szeret, ahogy szeret.

Azt mondtam délelőtt Neked, Jézusom, hogy egy feltétellel tudok szentté lenni. Egy feltétellel tudom magam odaadni: ha szeretsz engem. Istenem, azt kell megemészteni, hogy úgy szeretsz, ahogy szeretsz, és akkor kivirulok. Ha hálával van tele a szívem, ha örömmel megköszönöm, hogy azt adtad nekem, amit adtál, s nem nyújtogatom a kezem az után, ami nem az enyém, akkor megenyhítesz engem, akkor Istentől kapott helyemre kerülök, s akkor használható ember vagyok. Istenem, szerelem az életed, szerelem a hozzánk való viszonyod, s az én kapcsolatom sem lehet Hozzád más, mint szerelem. Vacak, semmit nem érő sántikálás az egész, ha nem tudok erre értelmekkel, akaratommal és a szívemmel is őszintén törekedni. A szeretés - a cselekedet. A szeretet - ontológiai tartalom. Mélyebb, mint a csak cselekedetre törekedni akarás. A szeretet - vágy, érzület, repülni akarás. Amit Ezekielnél olvasunk, megdöbbenő: "Fejlődésnek indultál, felnőttél és eljutottál az érettség koráig. Kebled megduzzadt, szőrzeted kinőtt. De teljesen ruhátlan voltál. Akkor elmentem melletted és megláttalak. Elérkezett az idő, a szerelem ideje. Rád terítettem köntösömet, s befedtem mezítelenségedet. Megesküdtem és szövetséget kötöttem Veled, és az enyém lettél."

A kinyilatkoztatás Istene - vágyódó Isten, reánk vágyódó Isten - akármilyen abszurd is ez. Vágyódik a szeretetünkre. Nem a rideg kötelességteljesítés világából jött. A szerelem világából jött és csak szerelemmel tud felénk fordulni. "Értelmekkel igent mondok Neked, akaratommal bukdácsolok Feléd és a szívem üres" - panaszkodott tegnap este egyik testvérünk. Nem nyugodhatunk bele, hogy üres a szívünk. Miért üres a szívem? Nem tudom meglátni azt az Istent, aki szerelemmel közeledik felém! Mária Terézia mamai tanácsa jut eszembe a 15 éves Antoinettenek, amikor fölrakja a batárba, amelyik Párizsba viszi őt Lajoshoz: "Aztán nagyon szeresd Lajost!" "De hát nem is ismerem!" "Nem baj, tégy az

első pillanattól kezdve úgy, mintha nagyon szeretnéd és meg fogod szeretni".

Istenem, lassan 50 éve imádkozgatom Hozzád tudatosan, s még mindig nem mondhatom el, hogy szerelmes vagyok a Szerelembe, pedig fáradtan és teherrel küszködő leszek egész életemben, ha nem tudok idáig eljutni. A szerelemre idő kell. Olyan az Isten világa, mint egy hegy. Körbe kell járni, hogy mindent lehessen látni rajta. Fölszabadító és boldog volt a hangsúlytevés meglátásának az öröme. Istent nem lehet kifizetni obszervanciákkal. Istent nem lehet kifizetni jámborkodásokkal. Isten nem a jámbor képekre kíváncsi, hanem arra, hogy tudom-e szeretni felebarátomat. De nem tudom szeretni felebarátaimat, ha nem vagyok szerelmes Beléd. Ahogy eltávolodom Tőled, úgy tudom egyre kevésbé szeretni az embereket. Ha eltávolodom Tőled, nem nő fű a nyomomban. Szerelmes akarok Beléd lenni, Uram! Ha nem vagyok, akkor úgy szerelem nélkül, ne sajnáljam rá az időt, hogy szerelmes lehessen Beléd. Nem lehet a felebaráti szeretettel kezdeni a tökéletességet. Kiesik egy pótolhatatlan láncszem. Előbb Téged kell visszaszeretnem, s csak ennek a visszaszeretésnek az erejében lesz a kettő egy: Te és én. S amíg a kettő nem egy, addig fél és megosztott. Addig se magának, se másnak nincs haszna belőle. Sokszor elmondtam lelkigyakorlatokon és most is elmondom, bár M. itt van, hogy kispap korunkban összefordultunk sokszor - egymás mögött volt az asztalunk - és arról beszéltünk egymásnak, hogy mindenekelőtt adorálni és adorálni kellene és minden egyéb ehhez képest semmi. A lelkünk legjobb hangja szólalt meg. Tudtuk, hogy nem úgy kell élnünk, hogy csak adorálunk, s mégis ebben a hangsúlytevésben lelkünk legjobb hangja szólalt meg. A hagiográfiában sok lehet a klisé, de nem hiszem, hogy klisé lenne az, hogy a szentek azért tudtak annyi mindent tenni, és azért tudtak olyan képtelen arányokban szeretni, mert képtelen arányokban tudtak imádkozni. Szánjam rá magamat arra, hogy beüljek Hozzád és akárhogy is fáj a fejem, egy jó félóra után megszűnik. Minden idegbajban van egy jó adag Istentávol, és minden idegbajnak nem kis részben orvossága az Isten-közelség.

Istenem, nagyon jól tudom a leckét. Reggel becsületesen elmélkednem kell, misét kell mondanom, délben vagy munka után adorálni kell, este el kell számolnom időmmel, szeretetemmel, pénzemmel, búcsúszókat kell mondanom Neked. A Didaché szerint a keresztények napjában háromszor imádkoztak. Rég

túl vagyok azon, hogy fél perccel és öt perccel lehessen kifizetni Téged. Fél perccel és öt perccel nem lehet szerelmesnek lennem Beléd. Viszont vagy imádkozó nemzedék leszünk, vagy nem lesz belőlünk semmi. Kritikából és köpködésből még senki nem élt meg Jézus Egyházán belül. Mi sem élhetünk meg kritikából és köpködésből. A szövegeinket tetté kell váltanunk. S miközben tetté váltom a szöveget, egyszerre csak megkerülöm a hegyet és rájövök arra, hogy vagy jámbor ember leszek, vagy csak szavalni tudok a felebaráti szeretetről.

Kellene hetenként egy nap, amikor délután beülök egy órára a templomba, és amíg le nem telik a 60 perc, addig nem jövök ki. Mert nem leszek szerelmes. Kellene havonta egy délután teljes csendben, mi akadályoz meg? C-típusú lelkigyakorlatról kezdtünk beszélni, amelyekben több a csend, több az imádkozás, több a Veled való találkozás lehetősége. Azt hiszem arra is meg kell érnünk, hogy a legtöbbet dolgozók, a legelőrehaladottabbak majd egy évre kivonják magukat a nagy forgalomból. A jezsuitáknál van prima probáció, szekunda probáció, tertia probáció, s ez mindig annyit jelent, hogy el a nyüzsgő életből, a feladatoktól, hogy Benned megfürödve új erőre kapjanak. Válaszolnunk kell a szeretetre. Visszaszeretünk, ha imádkozó emberek leszük. Ezen fordul, hogy elfogadjuk-e a sorsunkat, önmagunkat. Ezen fordul, hogy megmaradunk-e a bázison.

IV. Evangélium Szent Máté könyvéből (13,31-32): Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz.

A madár azért száll a fára, mert megnézte magának és jó neki ott lenni. Istenem, Te úgy akartad, hogy fává lehessünk fiatalabb testvéreink számára. Úgy akartad, hogy életünk öregebb fáján rakjanak fészket. Csak akkor jönnek hozzánk, ha jó nekik ott lenni. Azt hiszem, hogy nincs más életszentség, nincs Istenből való és Jézus szerinti odaadottság, amelyik nem ebben nyilvánul meg. A világból való kivonulás életszentsége csak szabályerősítő kivétel lehet Jézus Egyházában. Ő ugyanis nem a világból való kivonulásra, hanem a világba való beleállásra adott nekünk életpéldát. Csak boldog ember fájának ágain tudok fészket rakni. Ha odaadott ember akarok lenni, nem mondhatok le arról, hogy boldog legyek az Isten boldogságával.

Istenem, Te boldog Isten vagy. Kutatom boldogságom forrásait, alapjait. Nem a filozófusok útján, hanem annak a kinyilatkoztatásnak az útján, amelyet beleírtál a képedre és

hasonlatosságokra megteremtett emberbe; és annak a kinyilatkoztatásnak az útján, amely elkezdődött Ábrahámmal. E kettő együtt arról beszél nekem, hogy Te nem vagy magányos Isten. Azért vagy boldog, mert nem vagy magányos. Az Isten - közösség. Az Isten - szerelem. Az Isten - család. Az Isten - boldogság. Nem tudom esetleges és véletlen dolognak elkönyvelni, hogy amikor megfelelő művészi tálalásban emberi és isteni szerelemről esik szó, akkor minden emberi, az ember megérzi, hogy valami nagyon szent, valami nagyon mély titok, az emberi lét végső titka körül tapogatódzunk. "Ha két szerelmezt összenézni látok, még mintha mindig áldást mondanék", - emlékezem vissza Sík Sándor egy versére. Ez az áldás, és nincs külön áldás. Sinka István egyik verse, a Bőké Mariska ugyanezt mondja.

Nem magányos Isten vagy, és az embert nem magányosnak teremtetted meg. Testvéreim, nagyon mélyen le kell tudnunk vonni ennek a következményeit. Teljes felelősséggel állítom, hogy kicsit merénylet, veszélyes kísérlet, és veszélyes merénylet az Isten által megalkotott emberi természet birtokában, a magányt választanunk. Kockázatos magányban élünk. Az embertársat akar, mert az az Isten teremtette meg, akinek társa van. Az embertársat akar, hogy megtalálja önmagát a másokban. Amíg az Atya meg nem látta a Fiút, még nincs Isten. Amíg a Fiú észre nem vette az Atyának ismerő és szerető pillantását, még nincs Isten. Amíg a Fiú vissza nem nézett az Atya szemébe, és nem viszonzta mindent adó szeretetét, addig még nincs Isten. Nincsen, mert - az Isten - a szerelem. Az Isten a kettőnek egygé levése, a kettőben levő Lélek, a hatalmas Harmadik által. Nincs a szentté levésnek alkalmasabb állapota, mint a társra találtság állapota. Nincs az életszentségnek alkalmasabb útja, mint az, hogy egy Isten Lelkével feltöltött férfi reánéz egy Isten Lelkével feltöltött nőre, és egymás kezébe teszik a kezüket, és ezt mondják: Együtt és egygé válva akarunk menni Istenünk, arrafelé, amerre hívsz bennünket. Nem léleknek teremtettél meg bennünket, Istenünk, hanem testnek és léleknek. A test és a lélek széjjelválaszthatatlan egységben van az emberben. Az ember nem felső és alsó részből áll. A jelen biológiai és antropológiai kutatások egyértelműen vallják: az ember test-volta, az ember férfi-volta, az ember nő-volta, alapvetően határozza meg az egész emberi személyiséget.

Teológiánk tisztán csengi világszerte ezt a hangot: az egyháztörténelem folyamán a szexualitás minden leértékelése kinyilatkoztatáson kívüli forrásokból, hol neoplatonizmusból, hol a manicheizmusból, hol valami másból eredt. Ezek az eszmék idegenek a kinyilatkoztatástól. Ezek vagy azt vallják, hogy a test a lélek börtöne, és így a test megakadályozza, hogy a lélek magasra szálljon, vagy pedig azt, hogy a test büntetésből szakadt reá az emberre. Aki maga is volt már szerelmes, az tudja, hogy nem így van; az tudja, hogy nem lehet így. Az érti, hogy az Énekek Éneke miért került be az Ószövetség szent könyvei közé. Az érti, hogy az Ószövetség Istene miért úgy mutatkozott be, mint társat és párt választó szerelmes férfi, és miért tekintette nőnek - Sion leányának - Izraelt. Az érti, hogy Jézus miért mondta magát Vőlegénynek. Az érti, hogy az Isten miért készül nászra velünk - örök tervei szerint.

Istenem! Közösség-bokrunkban magányosak és nem magányosak élnek. Hangsúly szerint laikus mozgalom vagyunk. A közénk jövő fiataloktól, a közöttünk élő párok élettelsítményétől várjuk azt, hogy az Egyház életében - Isten gondolatainak és terveinek történelmi kiérlelődése által - létrejöjjön az, ami eddig még nem tudott megvalósulni. Egyházunk mind a mai napig magányos életet kíván papjaitól. Mi az Egyházban akarunk élni. Azért, mert Jézus reábizta Péterre az Egyházat, és mert tudjuk, hogy Péteren kívül nincs mód zavartalanul - a bajokat és szakadásokat elő nem idézve - építeni Isten gondolatait. És addig maradunk az Egyházban, addig nem kerülünk kívül rajta, amíg papok vannak közöttünk. Istenem, Te tudod, hogy amikor N. azt mondta nekem, amit tegnapelőtt este mondott az itt jelenlévő testvéreimnek is, akkor egy szóval sem tudtam mondani neki azt, hogy másítsa meg a szándékát. Ami akkor egyedi esetnek látszott, azóta kezd ismétlődni, több más, szentelés felé közeledő kispap testvérünkkel is. Ebben az elmélkedésben ezt a gondomat terjesztem Isten elé, testvéreim elé. "Amikor elmentem a szemináriumba, mondta nemrégiben nagyjából ugyanazokat a szavakat két fiatal testvérünk, "akkor azt hittem, hogy a papság a kereszténység. Azután jöttek a 'színesek' - így nevezik borítójukról az Öt könyvet - s akkor egyszerre világossá vált előttem, hogy nem a papság a kereszténység. Most már nem tudom vállalni, nem tudom, merjem-e vállalni a cölibátust." Most már veszélyes kísérletnek és merényletnek érzik a társnélküli életet. Amíg megvolt a

nagy motívum, az tudniillik, hogy nem lehet másképpen elvégezni az Isten dolgát, addig e motívum erejében tudtak vállalkozni Péter kívánalmának teljesítésére. A megváltozott tudat már nem szolgáltatja a megfelelő motívumot. Egyetlen motívumot tudok mondani nekik: Ti vagytok számunkra a transzmissziós szíj. Addig vagyunk az Egyházban, amíg papok vannak közöttünk. Ezt tudom motívumul ajánlani. Az összes többi motívumot úgyis ismered; ezekre nevelnek, tanítanak. De utána azonnal hozzá kell tennem: Életed boldogtalansága árán nem kívánhatom sem én, sem a közösség, s még az Isten sem, hogy vállalj ezt a transzmissziós-szíj szerepet.

Van egyedül élési karizmája az Istennek. Azaz van olyan, akit az Isten megajándékoz azzal az ajándékkal, amelyről Krisztus is szólt, amikor azt mondta, hogy vannak, akik eunuchokká teszik magukat az Isten Országáért. Ez a karizma úgy nyilvánul meg, hogy birtokosai mégsem magányos emberek, mert férfi-nő szintű magányukat szublimálni tudták és társra találtak az Istenben és boldogok ebben. Isten senkit nem hív szenvedést okozó életállapotra. Isten mindenkit olyan életállapotra hív, amelyik fészek-meleg és puha s boldoggá tevő. A másik jellemző vonása ennek a karizmának, hogy birtokosa fává lesz; olyan fává, amelyen szívesen fészkelnek az ég madarai.

Istenem, Garaudy gondolatával indítottuk elmélkedéseinket: a bázison akarunk élni, és a bázison akarjuk megteremteni azt az életet, amely jó az embernek. Boldog embereket akarunk. A boldogtalanság hírének zászlajával nem lehet kiállni embertársaink elé. Savanyú képünkre senki sem kíváncsi. "Boldog mosoly az arcomon ..." - csak ez lehet Isten örömhirdetőjének a formája. Csak akkor választhatom a magányos életet, ha ebben a magányos életben ki tudok egészülni, ki tudok elégülni, és boldoggá tudok lenni. Gondoljunk most azokra a testvéreinkre, akik súlyos döntési válságban vannak. Kérjük Isten Lelkét, hogy megtalálja azt az életállapotot, amelyiknek fészek-melege, fészek-puha-melege életük ágyául szolgálhat, s ebbe a fészekbe naponként visszatérhetnek erőt gyűjteni, az élet Jézusért elviselt nehézségeinek, szenvedéseinek meggyógyítására. Amen.

V. Evangélium Szent Márk evangélista szerint (9,43-48): "Ha megbotránkoztat a kezed, vágd le."

Azért vagyunk együtt, mert vállalkoztunk a bázis örömhírének örömhirdetésére. Vállalkoztunk a

próféciára - az ideológiák ellenében. Vállalkoztunk arra, hogy Krisztus folytatóiként reményt gyűjtünk az emberiség számára: lehet az emberiség családjából Isten Országát, Isten közösségét, Isten családját formálni. Mindahhoz, amit tudnunk kell, elég egy kis értelem; s harsány hirdetésére elég egy kis gög is. Újból és újból megállapítják rólunk és megállapítjuk magunkról is a köpködési tendenciát. Szavainkkal magunk alá tudjuk gyűrni az előttünk járókat. De csak szavakból nem lett még soha Isten Ország. A szavak, ha csak szavak maradnak, előbb-utóbb elnémulnak. Szavaktól csak egy ideig maradok mámoros. A szavak ellen új szavak támadnak. Köpködéseink új köpködéseket szülnek. Csüggedten állapítottuk meg egy-két esztendővel ezelőtt: Újrakezdjük az egyháztörténelmet: veszekszünk egymással is. Nem értjük egymást, felekezünk. Minek ezt így tovább csinálni? - hányszor fogalmazódott meg egyikünkben és másikunkban is, legjobbjainkban, legfejlettebbjeinkben is.

Szavaink mellé fel kell zárkózni tetteinknek. Nem hagyhatjuk meg merő szónak azt, amit harsányan megállapítottunk: hogy az átalakított tudat majd zsarnokoskodni kezd az életünkön és átalakítja az életünket. Nem, mert nem születik meg szívünkben az öröm. Ha az átalakított tudat nem alakítja át életünket, csak keserűséget és szomorúságot szül. Örömet az eredményez, ha meg tudok valamit tenni abból, amit igazságnak éreztem meg. Fülemben cseng ma is egy tavalyi elmélkedés mondata: elsőrangúak a szövegeink, de az életünk alig jobb, mint azoké, akiknek a szövegei harmadrendűek.

Mi hiányzik az életünkéből? `Meg kell vizsgálnunk mindazt, amit harsány út-keresésünk során a hátunk mögé dobáltunk. Istent-szeretés nélkül, nem lehet embert szeretni. Vallom a tételt: amennyire szerelmes tudok lenni Istenbe, annyi bázishoz és Jézushoz méltó cselekedet fog megszületni az életemben. Egy hallgató Istenbe, egy távoli Istenbe, mégis Istenbe, aki meghívott engem, Szeretetet lévén - a szeretetre. E meghívásra adott méltó válaszon fordul, hogy lehet-e belőlem fa, amelynek ágain szívesen raknak fészket az égi madarak.

Ha becsületesek vagyunk önmagunkhoz, akkor fogalmazunk meg ilyen mondatokat: "A szívem hideg"; "Jelen tudatom szintjén nem tudom elképzelni, hogy szerelmes legyek Beléd". De kell, hogy a szívem meleg legyen Irántad! De kell, hogy szerelmes legyek Beléd! Meg kell, hogy hódítsalak magamnak! Az imádság azért el nem hanyagolható tevékenysége az életemnek,

mert az imádság nélkül harsányan kiálthatok, nyüzsgöghetek, futhatok, csak éppen azt nem fogom létrehozni életemmel, amit létrehozott Az, aki éjszakákat töltött el Atyjával való beszélgetésben. Azt tudniillik, hogy nem negyven és nem ötven esztendő alatt, hanem három esztendő alatt kinevel tizenegy embert, aki reáteszi az életét arra, amit a csoportvezetője mondott és tett. Sokszor megirigyeltem Szent Pált, mert el tudta mondani: "Legyetek az én követőim, ahogyan én is Krisztus követője vagyok". Istenem, menyivel több mindenben tudom elmondani, hogy ne legyetek az én követőim, mint amennyiben el tudom mondani, hogy legyetek az én követőim. Csakhogy ebbe nem nyugodhatom bele. Ha belenyugszom, akkor előbb-utóbb lehervad az ajkamról a szó és néma leszek. Azt is mondhatom Uram, hogy tönkremegyek abba, ha meg akarok állni, ha nem akarok továbblépni, ha belenyugszom abba, hogy annyi vagyok, amennyi. Ha belenyugszom, csak keserű rezignáció az, ami beleköltözhetik a lelkembe. Keserű rezignációból van a világon elég. Ez az ideológiák kísérője. A meglátott igazság önmagában nem teheti tüzessé a lelkemet. Tüzessé lelkemet csak az életemben megvalósítani próbált igazság teheti.

Tudom, Istenem, hogy amit most csinállok, az is csak szöveg. De hát Te érted, hogy azért imádkozom, azért szövegelem, amit szövegelek, hogy elkötelezzem magamat; hogy süljön le a bőr a képepről, amikor nem akarok erőt venni magamon.

"A felebaráti szeretet a minden, az aszkézis a semmi. Jogosult az aszkézis abban az esetben, ha szolgálja a felebaráti szeretetet; ha nem szolgálja, öncélú és gögöt eredményez." Amikor a hegy serpentinjén mentünk fölfelé, egy adott aspektus ilyesfélét mutatott nekünk. Én ellene mondom ennek a fenti tételnek; a fa nem annak az erejében nőtt meg, hogy fészket lehet rakni reá. A fa nem annak az erejében fa, és ág, és fészkekre alkalmas valami, hogy fészket raknak reá. A gép nem annak az erejében dolgozik, hogy dolgozik. A gép egy áttételi szíjjal a motortól kapja az energiát ahhoz, hogy dolgozni tudjon. Istent-szeretés nélkül, nincsen emberszeretet. És Istent-szeretés nincsen imádság nélkül, és Istent-szeretés nincsen aszkézis nélkül. Aszkézis nélkül nem tudom tenni azt, aminek egyedüli üdvözítő és megváltó voltát főiskolai szinten és egyre magasabb szinten tudjuk szavainkkal képviselni.

A fegyelmezett ember dicséretét énekelem, aki nem azért akar fegyelmezett ember lenni, hogy

megcsodálják, milyen fegyelmezett, hanem azért akar fegyelmezett ember lenni, hogy alkalmas eszköze legyen annak, amit a tudatában megértett. A fegyelmezetlen ember nem tud imádkozni. A fegyelmezetlen ember akkor fekszik le, amikor szó sem lehet már valamit érő találkozásról, elszámolásról, számbavételről; kincseim napi értékesítésének, kincseim napi elherdálásának szemügyrebevéséről, háláról, bánatról, erős fogadásról, jó elhatározásról. Átjáróházban élni nem lehet. Átjáróházban az Istennek élni nem lehet. Az otthonom nem lehet átjáróház. És itt nem lehetnek olyan körülmények, amikre hivatkozva felmenthetem magamat. Semmiféle lelkipásztori gond, semmiféle testvéremért való gond nem mentség. Csináljak átjáróházat magamból és életemből, s lassanként testvéreimnek nem lesz miért eljönniük hozzám. Üresen fognak kongani a szavaim; butaságokat és irrealitásokat fogok mondani. Beszélek majd szép dolgokról, amelyeket én sem valósítok meg. Édesapám a hetes szám felé szaporodó gyerekek mellett, a húszas és harmincas években, délutánjait Schütz Dogmatikájával és Filozófiájával, Kecskés Filozófia történetével töltötte. Sem a papi, sem a nagycsaládos életforma nem menthet fel a napirend fegyelme alól. Nem azért, mert a napirendet imádom, nem azért, mert a napirend az Isten, nem azért, hogy gögös legyek, mert megtartom a napirendem. A szegről lekaszthatóság nem jézusi eszmény.

Az én fámnak kell nőnie ahhoz, hogy fészket lehessen rakni rajta. Egyszer valamelyikötök azt mondotta, hogy nem mindegy, hogy milyen szellemi és fizikai állapotban megyek csoport-összejövételre. Oda azért jönnek, amelyikben én vagyok a vezető, hogy ott tőlem valamit kapjanak. Egy fegyelmezetlenségéből magát elnyúzó embertől semmit sem lehet kapni. Összerakhatjuk a fáradtságokat és kiköthetünk a nózi-törlés elementáris veszedelménél. Mi is az a nózitörlés? Babusgatjuk egymást, sajnálgatjuk egymást, hogy milyen fáradtak vagyunk, és hogy óh, milyen nehéz az élet; és hogy le vagyunk törve. Mindig magam miatt vagyok elsősorban letörve. A családi és a közösségi bajok? Nem ezek azok, amíg igazán letörnek. Mindig a magam erőtlensége, a magam gyengesége, a magam megváltatlansága az, ami miatt le vagyok törve. Azt a bajt, ami a testvéremben van, okos szóval és imádsággal kiheverem, ha énbennem rend van. A magam linkségeit viszont nem tudom kiheverni.

Nem lehet karitás az életünkben, ha a nózitörítés megeszi az időnk; az én teértem, te értem magatartás. A közösségen belül ez egy bizonyos határig jogosult. Amíg egymás fejlődését szolgálja, hogy én értem vagyok és te értem vagy. De egy bizonyos határon túl negatívumba fullad. Megindítja a féltékenységek keresztüzét, és évek munkáját döntheti össze.

Fegyelem és napirend nélkül nincsen tanulás. A bázisnak az a rendeltetése, hogy a hatalom minden eszközével gyártott ideológiákkal szemben elmondja az Isten szavát. Hogy tolmácsolja Isten szavát a próféta, a "nabi", az Isten tolmácsa. Nem tudok légüres térben, szellemileg légüres térben, tanulás nélkül, nem tudok, Uram, tolmácsolni. Nem lehet megélnem abból, hogy ifjúságomban megtanultam valamit. Az emberiség legnagyobb zsenijeinek: Ágostonnak, Tamásnak az alkotásai, rendet teremtő piramidális munkái is idővel használhatatlannokká lesznek. Nekünk sem áll rendelkezésünkre olyan gondolatkinccs, amely holnapra is jó lenne. Minden évben avul a megtanult mondanivaló, s amit ma újnak és jónak és választ adónak ismerünk, annak érdemeit gyorsan megeszi az idő; holnap már nem válaszol, nem ad választ az új kérdésekre. Nem úgy felel, ahogyan a holnapban felteszik a kérdéseket. Közösségünk egész léte és rendeltetése, a B-típusú lelkigyakorlat különösen is arra épül, hogy itt mindenki tanulására, mindenki szellemi erőfeszítésére szükség van. Elv volt, hogy nem vagyunk kíváncsiak a B-típusú lelkigyakorlatokon magánbölcösségre. Hozni kell tanulással egybegyűjtött kincseket, hogy gazdagodhassunk, hogy a látásunk növekedhessen. Megállapítottuk, hogy a tanulás Bokrunk jellemző profilja. Amikor a lelkigyakorlatok záróelmélkedésében beszámolunk arról, hogyan teljesítettük az előző esztendőben témalapunk pontjait, akkor szinte kivétel nélkül megállapítjuk, hogy nem volt reá időnk. Pedig beterveztük, pedig fontosnak tartottuk.

Az az igazság, az a nem is szigorúan megállapított igazság, hogy nincs erőnk tenni azt, amit elhatároztunk. Elvész az én népem, mert aszkézis nélkül való - alakítom át a próféta szavait. És mivel aszkézis nélkül való, elvész az én népem, mert tudomány nélkül való. Azért, mert a tudomány Kempis szerint fölfuvalkodottá tehet, nem öntöm ki a mosdóvízzel együtt a gyereket. Mi nemcsak az agapé, hanem a logos vállalkozása is vagyunk. Ha valaminek az erejében megőrződünk, Tenálad és Nálád maradtunk, akkor annak az erejében

nem járunk idegen vizeken, vagy ígéretet magukban nem hordó vizeken, hogy a Te logoszod, a Te igéd fénye belénk világított.

Az adástörvényt csak szegénységre törekvő emberek teljesíthetik. Nem azért, mert az Isten azt akarja hogy az emberiség szegény legyen, hanem azért, mert nem vagyok a bázison, nem vagyok Krisztus helyén, ha gazdag vagyok akkor, amikor milliárdok éheznek. Istennek, aki megteremtette a szőlőt, semmi kifogása sincs az ellen, hogy minden nap megigyunk egy pohár bort, ha a testvérem nem fordul fel ..., de ez a "ha" - ott van. Ezért aztán teljes érvényben áll a szó: Miről tudsz lemondani? Pénzért megvásárolható anyagi értékek tekintetében milyen kevésből tudsz kijönni? A motívum mindig a felebaráti szeretet, de étel-ital fegyelméhez, pénztárcához való hozzányúlás fegyelméhez, s az életszínvonalra vonatkozó elképzeléshez - hogy mi az, ami nekem kijárhat, és mi az, ami nem - aszkétikus beállítottság kell. Akarom, hogy nekem a kevesebb is elég legyen. Sohasem azért, hogy keserű legyek. Keserű csak attól az aszkézistől leszek, amelyet a kirakat kedvéért csinállok, hogy csodáljanak, hogy milyen aszkéta vagyok. Amit a rejtekben csinállok attól öröm, meleg öröm tölti el szívemet.

Istenem, lelkigyakorlatunk második napján vagyunk, s ez már az ötödik elmélkedés. Közeledik a záróelmélkedés, amelyikben első megfogalmazásban kell megcsinálnom a következő évi tervemet, hogy aztán az első csoporttalálkozón, a témalap ismertetésével újból csak kompromittáljam magam Melletted. Mire akarom rászorítani magamat? Csak ez tesz a helyemre. Jézusom, segíts rajtunk, hogy elhatározásunk ne csak szó maradjon. Amen.

VI. Evangélium Szent János könyvéből (13,12-17): Amikor tehát megmosta lábukat."

Istenem, a templomban hetenként, kisközösségben három-négy hetenként jövünk össze, de a családunkban és a munkahelyünkön élünk. Isten Országának építése nem hetenként és nem háromhetenként valószínű feladat. Isten Országát naponta kell építeni. Családunkban és munkahelyünkön emberekkel találkozunk. Ahogyan ezekkel az emberekkel szemben viselkedünk, abban van az Isten Orzága. Most boldogan mondhatom a régi hangsúlytevést: Ha Isten-szeretet, imádság, aszkézis nem abban virul ki, hogy miként viselkedem otthon és hogyan viselkedem munkahelyemen, akkor ugyan minek az egész? Köszönjük Neked, Jézusom, hogy ezt hosszú esztendők óta világosan látjuk.

Annak elsődleges megmutatója, hogy átalakította-e életemet Isten szava az, hogy milyen vagyok itthon. Ezt soha, semmiféle körülmények között nem tehetem zárójelbe. Nemcsak azért, mert megtudhatják, hogy miközben másutt nagyokat mondok, otthon goromba pokróc vagyok. Nemcsak azért. Az embernek jól kell éreznie magát otthonában. Az embert az élet megfárasztja és megterheli. Haza kell tudnia menni valahová. Haza, ahol jó nekem lennem. Ahol szeretek és ahol szeretnek engem. Ahol otthon-levegő van. Nem mondhatok le arról, hogy ebben az otthon-teremtésben elvégezzem a magam részét. Enélkül használhatatlan ember vagyok. Gondolhatom talán ideig-óráig, hogy bár odahaza feszültségben élek, de azért egészségesen tudom az otthonon kívül tenni és képviselni azt, amit reám bízott. Egy idő után nyilvánvalóvá válik az ellentmondás. Nem írhatom le a családomat, sem a férjemet, sem a feleségemet, sem a gyermekeimet. Ezek talán nagyon nyilvánvalók. De a szüleimet sem. Senkit sem, akivel együtt lakom. Meg kell hódítanom őket, hogy amit imádkozunk a hűségimában, valóság legyen; családom legyen a szeretet otthona. Elmélet marad számomra az evangélium, amíg odahaza nem tudok kicsi lenni, szolgáló lenni, figyelni arra, miként adjak a rászorulóknak és a bántást nem bántással viszonzni. Hogy megváltott ember vagyok-e az - azt hiszem - alapvetően abból látszik meg, hogy milyen vagyok otthon. Amikor nem vagyok kirakatban, amikor saját magamat adom. Melegség, mosoly, öröm, kedvesség - ez sugárzik belőlem? Vagy jobb engem elkerülni messzire, és nem szólni hozzám? Akármilyen hangsúlyt teszünk is az igére, nem csak az igével, de életünkkel is prédikálunk. Minden szavunknál többet ér, ha azt mondják, hogy úgy szeretnék élni, ahogy ők. Milyen jó nekik! Ez az a vonzóerő, amely teljessé teszi a szavunkat.

Istenem, életem egyik fele a családban, másik fele a munkahelyemen folyik. Te küldesz a munkahelyemre. Miért küldesz oda? Kettőért: szeretni és dolgozni. A munkahelyemen emberekkel találkozom. Ezeknek az embereknek meg kell érezniük a viselkedésem keresztül, hogy van bennem valami más, van valami különös. Ennek a másnak, ennek a különösnek - a krisztusinak kell lennie bennem. Ugyanezt a szeretet-fogalmat, amelyet a családban életté tettem, a munkahelyemen is életté kell tennem. A másikért lenni akarást, a szolgálatkészséget, a bántásokra visszabántásokkal nem felelést. Mindezekből újra öröm

és derű születik meg bennem, amelyet megirigyelhetnek és amiknek az okára előbb-utóbb reájönnek. Reá is kérdeznek.

Hogyan kell megvallanom Jézust a munkahelyemen? Nem provokatív módon. De nem viselkedhetem a munkahelyemen lesipuskásként sem. Megvallak-e én Téged, Jézusom, a munkahelyemen? Van-e valami kétségük azoknak az embereknek, akikkel együtt dolgozom, hogy hová tartozom? Hova tartozom, kit képviselek, és mit képviselek? Ismernek-e ott Téged általam? Magatartásom és szavaim által? Mi Isten Országát építjük és nem a pártot. Pártot lehet úgy is építeni, hogy a tizenkettedik kerületben dolgozom, és ott nyilasnak vallom magam és munka után átmegyek a hatodik kerületbe és ott, a hatodik kerületben, pártmunkát végzek. Isten Országát nem lehet úgy építeni, hogy a munkahelyemen valaki más vagyok, mint a kisközösségben.

Dolgozni is küldesz, Uram, a munkahelyemre. A haladás-mítosz elleni harcunkban - abban a harcban, amelyik ki akarta rakni szívünkbe, hogy minden a pénz, az elismerés, az érvényesülés - ezt a munkát sátorszövésnek fogalmaztuk meg. Ez a megfogalmazás csak a haladás-mítosz elleni harc szempontjából helytálló. Akár esztek, akár isztok, mindent Isten dicsőségére tegyetek. A munkánknak még inkább Isten dicsőségét kell szolgálnia. Hogyan? A talentumokról szóló példabeszédet valamikor kisdíák koromban piarista tanáraink úgy értelmezték, hogy ha jeles tudok lenni latinból, akkor nem lehetek jó vagy elégséges. Később megértettem, hogy az Úr Jézus a talentumokról beszélve alapvetően és elsődlegesen arról szól, hogy kaptam Tőle valamiféle képességet arra, hogy odaadott szent ember legyek, de ezt a képességet ki kell fejlesztenem magamban. Úgy érzem, hogy nyugodtan összerakhatjuk most már a kettőt. A csúcsértéknek és az azt szolgáló minden értéknek a szolgálatát valljuk. Isten elsősorban azt fogja kérdezni: szerettem-e. De azt is meg fogja kérdezni, kifejlesztettem-e magamban mindazokat a képességeket, amelyeket adott nekem, s mindezeket a képességeket embertársaim szolgálatára használtam-e? Szakmám megtanulása és a szakmámban folyó munkám nem idegen attól a feladattól, amelyet az Isten reám bízott. Isten országát építem munkahelyemen nemcsak a viselkedésemmel, hanem a munkám végzésével is. Lehet úgy felfogni a munkát és a szakma megszerzéséhez szükséges tanulást, hogy mindez csak előfeltétel; feltétlen feltétele annak, hogy

szerethessek. De fel lehet úgy is fogni a munkát, hogy kibontakoztatásával és a szakmában dolgozással ..., ezzel kezdődik a szeretet. Semmi sincs, ami közömbös és semleges volna az életben. Ha sétálok, ha úszom, ha eszem, ha tanulok, ha a munkahelyemen dolgozok ..., egyiket sem tudom etikailag közömbös minősültséggel végezni. Mindezt vagy az önző érvényesülés szolgálatába állítom, vagy tenni akarom ezzel is azt, amit reám bízta.

Azt szeretnők, hogy az Isten Országá minél nagyobb részben fedje át az evilági országot. Azt szeretnők, hogy itt az evilági országban, amelyből Jézusunk nem akart kivenni bennünket, minél nagyobb legyen a munka és a szeretet területe, és minél kisebb legyen a hatalomgyakorlás, az uralkodás és a gyűlölet területe. Ha ezt végiggondolom, akkor világos belőle az a tétel, hogy az alulértékelést, a társadalmi kicsiséget elfogadhatom, és el is kell fogadnom olyan fokban, amilyen fokban azt Krisztusért reám mérik. De Krisztus nem törekedett arra, hogy keresztre kerüljön. Krisztust el kellett fogni, és Krisztust erőszakkal reá kellett arra szegezni. Nekünk sem kell alulértékelésre törekedni. Baj van a képviselőtünkkel, ha azt csak takarítónők és segédmunkások tudják képviselni. Baj van az Ország megvalósulásával, ha a bázis deklarált elemeket jelent. A bázis nem kultúra-ellenes. A bázis nem az anarchiát képviseli. Mit képvisel a bázis? Azt, hogy lehet szépen dolgozni anélkül, hogy egymást tiporjassunk. Ha csak takarítónőként vagy csak segédmunkásként tudok szépen dolgozni anélkül, hogy tiporjam a másikat, akkor csak segédmunkás és takarító lehetek. De ha mód és lehetőség van arra, hogy magasabb pozícióban is tudjak szépen dolgozni anélkül, hogy taposnám a másikat, akkor az Isten Országá nő és terjed általam, hogy magasabb pozícióban is tudok hűséges lenni Jézushoz.

Testvéreim, szükségünk van ezekre az új hangsúlytevésekre. Katolikusok vagyunk. A "sátorszöveg" kifejezése egy bizonyos szempontból helyesen ragadja meg a jézusi igazságot. Az alulértékelés egy bizonyos szempontból helyesen ragadja meg a jézusi igazságot. Amikor ugyanis azt kell világosan látnom, hogy nem a pálya, és nem a pénzkeresés, és nem a szakma - a minden. Amikor világossá kell tennem, hogy nem a társadalomban kell nagynak és elismertnek lennem. Amikor azt bizonyítom, hogy a szeretet a minden, és hogy az Isten és Isten népe előtt kell nekem elismertnek lennem, akkor helyesek ezek a kifejezések. De egészítsük ki

ezeket a helyes kifejezéseket azokkal, amiket az évek során a hátunk mögé dobtunk. Nem törekedünk alulértékelésre, csak elfogadjuk. Ambicionáljuk, hogy ha lehet a bázis törvénye szerint magasabb szinten dolgozni, akkor magasabb szinten akarunk dolgozni, mert így újul meg a föld színe, mert így szorul a Sátán kifelé a világból, mert így járja át a kovász a tésztát. Az Isten Országá építéséhez nagyon sok ambíció kell. Csak ambiciózus emberek tudnak Isten Országát építeni. Valami olyasmit tapasztaltam, hogy ha az ambíció az életem egy lényeges szektorában elhal, egész jellemem károsodik miatta. Nem lehet nem ambicionálni a tisztességes és eredményes munkavégzést, de az Isten Országában folyó munkát, tanulást, karitást, közösségvezetést viszont nagyon kell ambicionálni. Nincsen két jellemem, csak egyetlen jellemem van. Összmagatartásom szempontjából is csak egyetlen jellemem van; a munkához való hozzáállásom szempontjából is csak egyetlen jellemem van.

Istenem, válaszolni akarok hívásodra. Odaadtad Magad értem és tudom, hogy szentté kell lennem. Tudom, hogy nekem is oda kell adnom magamat az imádságban, és az aszkézisben, és a felebaráti szeretetben. A felebaráti szeretetben otthon és a munkahelyemen. A munkahelyemen a magatartásomban és a munkához való hozzáállásomban. Segíts meg bennünket, hogy ahogy a tudatunkban kerekednek és összeállnak a dolgok, ugyanúgy életünkben is kerekedjenek és összeálljanak azok a magatartások, amelyeket kívánsz tőlünk. Amen.

VII. Evangélium Szent Márk könyvéből (13,33-37): "Vigyázzatok, legyetek éberek, mert nem tudjátok, mikor van az Emberfia eljövételének ideje ..."

Jézusom, nagyon hálásaknak kell lennünk ezért a délelőttért. A Te szolgálid, a Te néped, mindegyikünk kivétel nélkül éber volt és vigyázott. Ha nagy szót akarnék mondani, akkor azt mondanám, hogy hitletéteményt őrzött. Valamit, amit Tőled kaptam, életfontosságúnak tart, amihez végsőkéig ragaszkodni akar, ami nélkül elveszítene Téged.

Becsületesen akarjuk szólni, Uram, a sátrát. Hibátlan szöveget akarunk eljuttatni a boltba, hogy ne mérgeződjék az, aki a fizetéséért, munkájáért megvásárolja. Azt akarjuk, hogy valóban ne érhesse szó a ház elejét, sem akkor, amikor tanuljuk a szakmánkat, sem akkor, amikor a megtanultakat a köz javára akarjuk kamatoztatni, mert a bázis népe prófétái nép, amely meg

akarja keleszteni a maga kovászával az egész tésztát; amely szép, formás, kelt kenyeret akar készíteni az emberiség lisztjéből. Nem anarchiára néz. A bázis népe nem tartja rossznak azt, amire szükség van ahhoz, hogy az emberiség élni tudjon. A bázis frontja nem tartja rossznak a vezető szerepet, a bázis szentnek találja a lábmosó, a szolgáló vezetést - a munkahelyen is. A bázis népe csak az uralkodástól és az uralkodás sátáni és Istentől idegen eszközeitől határolja el magát. Őseinket sem az csalta meg, hogy vezető szerepre törekedtek. Jézus is arra bízta tanítványait, hogy akarjanak elsők lenni. Az csalta meg őseinket, hogy nem mérték le, melyik az a szerep, amelyet már nem tölthetnek be alter-Christus-ként, amelyet már nem tölthetnek be Krisztus viselkedésével. De az evilági ország mezőjét egyre jobban be kell satírozni. Nem vagyunk a bázis népe, nem vagyunk az Isten tolmácsa, ha a bázis nem akar egész gúlvá lenni. A bázis tudja, hogy a gúla egésze az Isten Országá. A bázis népe nem a gúla tetejére akar kerülni. A bázis népe azt akarja, hogy az egész gúla megkelesztődjék. A vezetők és vezetettek szükségképpen rendjével úgy, ahogy Jézus vezette a maga tizenkettőjét. A bázis népe nem akar a tökéletesek kisebbsége lenni. A bázis népe nem akar a tökéletesek kisebbsége maradni.

Origenes is álmodozott arról, hogy mi lenne, ha egyszer az egész Római Birodalom keresztény lenne! Ezt az álmot nem adjuk fel! De ezért az álomért viszont nem adjuk föl azt, amit Jézus reánk bízott. Vigyázzunk, éberem vigyázzunk, akármelyik testvérünk szólal is meg, nehogy eltérjünk attól, ami nélkül megszűnünk Isten prófétája, Isten tolmácsa lenni. A különbért akarunk harcolni. A különb megfogalmazásokért is, mert az idők végéig nincs végleges megfogalmazás. Az újra és újra támadó negatív jelenségek kerestetik velünk a jobb megfogalmazásokat. Ha nagyon figyelünk mindig egymás szavára, akkor meg is találjuk az optimumot - egy évre, kettőre. Utána újra kell fogalmaznunk.

Jézusom, ambíció nélkül senki sem lehet a Te tanítványod. Hálatelt szívvel köszönjük Neked, hogy minden ambíciónk fölé rendelted, mint legfőbb ambíciót, azt, hogy e földi téreken, az életünk során tehessük azt, amit Te tettél akkor, amikor közöttünk voltál. Nem beszéltél papokról, de hűséges tanítványod, aki a szívedhez is oly közel volt, a Jelenések Könyvében hálatelten imádkozik Hozzád, mert pappá és országga tettel bennünket. Aki szeret, az apává és anyává lesz. A

szeretnek szükségképpen velejárója ez. Nincsen szeretet, amely nem termékeny, s a szerelem öröme így szüli meg a termékenység örömét. Mi nem tartunk magunk között olyanokat, közöttünk nem maradnak meg olyanok, akik nem akarnak pappá lenni. Ha a pap szót halljuk, a papára gondolunk. Nem tudom, de azt hiszem, hogy a szláv "pop", amelyből a magyar "pap" szó lett, ugyancsak "apát" jelentő szó. Aki szeret, az pappá lesz, akár férfi, akár nő. Egyszer tréfát is gyártottam erről a kandi messi jövöbe nézve: amikor ezt az igazságot Isten népe befogadja, akkor már nemcsak papok, hanem "mamok" is lesznek, mert aki szeret az pappá lesz.

Papság és apaság, papság és anyaság egymástól elválaszthatatlan fogalmak. Sok-sok évvel ezelőtt, barátságunk kezdetén, I. panaszkodott, hogy még mindig nem tudott anyává lenni. Akkor megkérdeztem, hogy belerakott-e már valakibe annyi energiát, amennyit egy édesanyának bele kell raknia egyetlen gyermekbe, hogy az legyen valaki? Tíz év után lehet kezdeni panaszkodni, hogy nem értünk el eredményt. Tíz éven innen még nem. Egy apának, egy édesanyának a családon belül a dupláját is bele kell raknia gyerekébe, amíg elmondhatja róla, hogy készen van, szárnyára lehet engedni. Egy gyerek mindent megér. Mit meg nem tesz az ember a gyerekéért. "Fiacskáim, akiket fájdalommal szülök újra és újra, míg ki nem formálódik bennetek a Krisztus!" Miért teszi és tesszük? Mert csak ez az öröm! Megzárul az a szerelem, amely nem termékeny. Megzárul Isten és ember vonatkozásában, férfi és nő vonatkozásában is. Az egymásért levés, csodálatos módon a másért levésben bontakozik ki. Az egymásért levésből - másért levés lesz. Megvalljuk Neked, Jézusunk, hogy nincsen nagyobb ambíciónk, mint hogy apává és anyává legyünk. A családban biológiai és országos értelemben. Az Egyházban és az Egyházat reprezentáló kis közösségben pedig országos értelemben. A két apává-anyává levés - ezzel a különbséggel - ugyanaz. A családon belül saját, biológiai értelemben vett gyermekeink számára ugyanúgy papokká kell lennünk, mint azokban a kisközösségekben, s azokat a kisközösségeket megelőző személyi találkozóknak, amelyekben folyik a szülés, a világra hozás, a növelés sokszor keserves és mégis gyönyörűsége munkája. Jó apákká és jó anyákká kell lennünk ahhoz, hogy alter-Christus-ok lehessünk e földi téreken.

A szeretet és a szabadság levegőjében valami nagyon finom tapintat kell ahhoz, hogy apává és anyává lehessünk. Magam elé képzellek, Uram, a kafarnaumi zsinagógában, a nagy húsz fillér-leesés pillanatában, amikor eloszlatasz minden evilági országra vonatkozó reményt: nem leszel Izrael királya. Megdöbbenve nézi legbelsőbb köröd, hogyan fordul ki a tegnap és fél órával ezelőtt még Jézusért lelkesedő tanítványok tömege a kafarnaumi zsinagógából. Jézus látja a Tizenkettő arcán is a bizonytalanságot. Rájuk néz, és ezt mondja: "Ti is el akartok menni?" Beleképzelem magam a helyzetembe. Hiába vagy Isten, mégis csak kifosztott ember lettél volna, ha a Tizenkettő ezt mondja: Igen, elmegyünk mi is. Nem ezt mondtad: "Ugye ti megmaradtok, ugye ti nem hagytok el engem?" Nem sajnáltattad magad. Megkérdezted tőlük: Még mindig akartok? Akkor vagyok jó apa és jó anya, ha a gyerekeim jól érzik magukat nálam; és úgy érzik, hogy el is mehetnének. De minek menjenek el; mert lehet, hogy sok helyen jó, de legjobb otthon. Legjobb ott, ahol az van, ami számomra apa és anya.

A harmonikus család - végeredmény. A gyerekeket nem lehet mindjárt csatasorba állítani. A gyerekeknek egyéni, külön kezelésre van szükségük, egyiknek is oda kell ülni az ágyához, és a másoknak is, és mindenkinek külön kell keresztet a homlokára rajzolni és az esti puszit is külön kell mindegyiküknek megkapnia. "Ugye, aranyos a Balázska?" - mondta egy hétgyermekes édesapának négy esztendőes kislány, akit lefektetés előtt nagyon összeszidott, talán meg is vert, amikor este elment az ágya mellett, odaszólt az apjának: "Ugye, aranyos a Balázska?" Nem lehetek az apja és anyja annak, aki nem tudja megérezni, hogy szeretem. Az apa és az anya nem ebédet, ruhát, szállást adó ember, az apa és az anya ennél több. Lelkivezető is. A sarumegoldó, legfinomabb tisztelet tapintatával, de legbelül egy édesapa, és egy édesanya, mégis csak igényli gyermekeinek a bizalmát. Hiszen senki a gyereket olyan jól nem ismerheti, mint az apja vagy az anyja. Jézus mindenkit papnak akar. Mert ezer embernek nem lehet apja lenni, ezer embernek nem lehet az anyja lenni. Egy családon belül hét gyerek gondja kimeríti az energiákat. Az Egyházon belül is hamar elfogy az energia, ha papnak lenni annyit jelent, hogy apává és anyává akarok lenni. Amikor a gyerekeim válságban van, amikor a gyerekeim meghasonlik velem, akkor a gondot, szeretetet meg kell kettőzni. Jó gyereket nem vicc szeretni. A beteg gyereket, a megbolondult gyereket kell igazán szeretni; s ez a szeretetem

próbája. Egy apa és egy anya soha el nem feleli azt, hogy valaki a gyereke volt és a szeretet láthatatlan és látható szálaival küldi utána az üzenetet.

Egy igazi édesapa és édesanya nem bizonytalan; tudja, hogy hova akarja eljuttatni a gyereket. Vezet. Sem a család, sem a kisközösség nem gittegyelet. Lehet, hogy harcolni kell; lehet, hogy nagyon sokat kell beszélgetni, amíg világosan látjuk, hogy merre kell menni. Sötétben azonban sohasem botorkálhatunk. Biztos csillagok felé mehetünk csak. Van, amit a közösségnek tudnia kell. Van, amiből a közösségnek nem szabad engednie. Ezért a közösség minden tagja felelős; de különösen az, akinek Te, idegenbe menő ember, Jézusom, átadtad az ajtóőr feladatát. Felelős érte, hogy ki lehet belül az ajtón és ki nem lehet belül az ajtón.

Apának és anyának lenni nemcsak egyéni gondot jelent a gyermekért, közösségi gondot is jelent. A kisközösségi találkozó mindenkor családi ünnep. A családi ünnepre nagyon jól fel kell készülni. Mindennek készen kell lenni. A feketekávének is jóval előtte, hogy amikor megölelem, mindjárt megkérdezhessem: iszik-e feketét? A családi ünnepet nagyon ki kell használni. Minden jót össze kell hordani reá. Aki apa és anya, az nem juthat zavarba, az gondoskodott erről is, és arról is, és amarról is. Teljes programmal várja őket. Persze szereti, ha a gyerekei hoznak magukkal valamit. Ha hoztak, akkor azt szedi elő. Ő készülésével csak készenlétben áll, hogy a családi ünnep akkor is nagyon jól sikerüljön, ha a gyerekek nem hoznak semmit.

Az anya és az apa azért pap, mert odaadott ember. Azért pap, mert odaadott. Azért pap, mert szent. Az a találkozó, amit létrehoz, az szakrális levegőjű találkozó. Ha a családi esti imádsághoz kell terítő, virág, Istent reprezentáló oltár, akkor a kisközösség sem lehet meg a szakrális levegő, és annak kellékei nélkül. Kell az elcsitulás, a csend, az áhítattal történő éneklés, az imádkozás egész levegője.

Aki Isten Szíve szerinti édesapa vagy édesanya, az nem féltékeny apává és anyává nő a gyermekeire. Ez annyit jelent, hogy örülök annak, hogy valakik, az ő gyermekei, már fontosabbak az ő számára, mint amilyen fontos vagyok én a számára. Ez a család rendje is és ez a kisközösség rendje is. Amikorra apává és anyává érek, addigra fontosabbak lesznek számomra azok, akiket én szültem, mint az, aki engem szült meg, s mint azok a testvéreim, akiket velem együtt szült meg. De aki apává nő és anyává nő az Isten Országában, az nem szakítja el a kapcsolatot testvéreivel, nem szakítja

meg a kapcsolatot apjával és anyjával. Nem szakítja meg, mert e kapcsolatok nélkül nincsen Ország, hanem csak közösségeknek egymáshoz kapcsolattal nem bíró halmaza van. Kapcsolatok nélkül nincs Szövetség. Miért nincs enélkül Szövetség? Mert nincs, mert elhalt a szeretet.

Jézusom, hiszem, hogy Szentlelked erejében merész álmokat álmodhatunk. Vezess bennünket, hogy a Te szándékaidat álmodjuk. Segíts bennünket, hogy mindabban, amit megálmodunk ne az uralkodás, hanem a szolgálat lelke vezessen bennünket. Segíts bennünket, hogy igazi édesapákká, igazi édesanyákká lehessünk családjainkban és az Egyház közösségeiben is. Amen.

VIII. Evangélium Szent Márk könyvéből (10,35-38): "A Zebedeus fiak így szóltak Jézushoz: add meg nekünk, hogy egyikünk a jobb kezéd ..."

Egy kétezer esztendővel ezelőtti kehely-kiívás folytán tudjuk ma mi is azt, hogy hol a helyünk. Nem feledhetjük, hogy a Getszemáni éjszakán Jézus hüvelyébe dugatta a kardot, bár ennek következtében meg kellett halnia. Hangsúlyokat kereső utunk során, ez a hangsúly soha el nem homályosodhatik.

Enélkül a kehelykiívás, és a kardot hüvelybe dugás nélkül az emberiségnek nincs reménye. Enélkül nincs prófétai álom. Enélkül nem teljeseedik be a marxi remény. Erőalkalmazás csak erőalkalmazást szül. Csak az erő- nem-alkalmazás hozhatja meg az emberiség számára Isten békéjét. Egyik paptestvérünk káplánja, amikor a főnöke invitálta, hogy jöjjön be az összejövetelünkre, azt mondta valakinek: Nem akarok beülni ezek közé az erő- nem-alkalmazók közé. Azt hiszem, hogy nincs elnevezés, amit büszkébben viselhetnénk, mint ezt. Nagyon ragaszkodjunk a krisztusi tanításnak ehhez a gyöngyszeméhez. Mindazzal, amit erről a kérdésről a nyugati teológia mondani tud, megbirkóztunk. Új mondanivaló született viszont Latin-Amerikában. A latin-amerikai teológia, amely büszkén nevezi magát a kétezer esztendő Egyház harmadik teológiájának, a szegények melletti fegyveres elkötelezettséget látja Krisztus követésének.

Az Egyháznak addig van rendeltetése, amíg a jézusi magatartás megalapozását és megvalósítását tudja az emberiség feladatának. Az Ösegyház tanulmányozásából azt a tanulságot szűrtem le magamnak, hogy az Egyház (a házankénti Egyház?) gyakorlóhelye volt, az erő- nem-alkalmazó

magatartásnak. A mi családjaink és a mi csoportjaink abban az esetben vannak a prófétai remény bázisán, ha ezek a családok és csoportok erő- nem-alkalmazó családok, erő- nem-alkalmazó csoportok.

P. és T. dolgozata alapján, ezen a nyáron már tisztán és világosan láthatjuk Jézus ide vonatkozó magatartásának két arcát. Az egyik a bántás elviselése, a másik a bántót bűnbánatra bírás. Csak siralom völgye és nem bázis, ahol csak a bántás elviselése, ahol csak a nyelés uralkodik. Az Isten Országában nincs bántás. Mi utánozni akarjuk Istennek, ezt az örök Országát. Ha mégis bántunk, akkor utána bűnbánatot akarunk tartani, s ehhez szükségünk van arra a testvéri segítségre, amelyik szelíden, de határozottan megmondja nekünk: Testvér, bántottál. Szükségünk van a testvéri feddő szóra, hogy amikor megfeledekezünk az Ország törvényéről, akkor szóljon nekünk a testvérünk, és mi újra odaigazíthassuk életünket az Ország törvényéhez. A jézusi magatartásnak van egy passzív és egy aktív vonása. A passzív a szelíd elviselés, az aktív a határozott magatartás. A bünt bűnnek mondó magatartás. A bűnöst bűnösnek mondó magatartás. A mi családjaink és a mi csoportjaink nem viselhetik el a bünt. A bűnnél kiáltani kell és a bűnösnek, belülről, lélekből történően fel kell zárkózni az Ország törvényéhez. Közösségeinkben csak azért vagyunk, hogy ott a szeretetet gyakoroljuk, hogy szeressünk és szeressenek bennünket. Minek lennünk ott, ahová csak azért megyünk, hogy szeressünk és szeressenek, ha ott valami egyebet tapasztalunk. A kisközösség élete vagy felbomlása a világos mutatója annak, hogy beleköltözik-e életünkbe a jézusi szó, vagy csak az ajkunkon marad. Ha megmaradunk, az bizonyosága annak, hogy életünkbe beleköltözött a jézusi szó. Ha felbomlik, azért bomlik fel, mert nem költözik bele a szívünkbe, tudatunkból az életünkbe a krisztusi szó.

A Mennyek Országáa erőszakot szenved. A Mennyek Országát az erőszakosak ragadják el. Csak az erőszakosak mehetnek be oda. A magunk ellen alkalmazott erőszak nélkül - nem fogunk Isten Országát csinálni. Magam ellen alkalmazott erőszak nélkül a szó marad szó és nem lesz belőle élet. A bázison nemcsak prófétai szó hangzik, a bázison prófétai élet is érik. A prófétai szó erejében prófétai életet kell élnem. Isten tolmácsának kell lennem: és nemcsak szavaimmal. Isten tolmácsának kell lennem az életemmel is. A sorsomban megnyilatkozó isteni akaratot át kell tudnom ölelnem. Akkor is, ha minden évben baj van, akkor is,

ha minden évben meglátogat valami. Újból és újból vennem kell a batyumat és kell mennem tovább. Az Isten szeretet-csomagjaként kell néznom egész életemet. Mert az Isten szeretet-csomagjainak az elfogadásából, a reá való válaszolásból megszületik az érdemes élet, amelyik jó, és amelyik szép. Amelyikre jó visszaemlékezni annak az örömnél a birtokában, amely megtölti mindig a szívünket, amikor túljutunk egy-egy újabb bajon. Az erőszakosak ragadják el az Isten Országát, az erőszakosak mehetnek be oda. Uram, délutánra bizonyosságát akarom adni testvéreimnek, hogy erőszakos akarok lenni önmagammal szemben. Nem engedek kényes puhaságomnak, mert átérzem a felelősségemet, hogy tönkremegy, romlik az emberiség ügye, ha én kiállok, ha én nem végzem el azt, amit Isten reám bízott.

Harcolni fogok, hogy szerelmes legyek, mert csak a szerelem őrzi meg az embert a büntől. Nem fogom sajnálni sem a Veled való beszélgetésre szánt időt, sem az aszkézist, a naponkénti önmegtágadásokat. Le fogok tudni ülni az asztalhoz akkor is, amikor nincs kedvem hozzá. Meg fogom látogatni azokat, akik felé nem hajt a szívem. Szeretetem küld engem oda. Apává és anyává akarok lenni, mert apaság és anyaság nélkül nincs testvériség, amely egybetudja a világot.

A történelemben csak azok az eszmék éltek meg, amelyekért valakik kiálltak; amelyeket valakik képviseltek. Olyanok, akiket semmiféle fenyegetéssel nem lehetett visszatartani attól, hogy azt az eszmét képviseljék.

Az elhangzott előadások nyomán világosan láthatjuk, hogy Jézust az egyházi és az állami hatóság közös erővel küldte a keresztre. A Római Birodalom pogány államvallása az állammal karöltve gyűjtötte meg azokat a fáklyákat, amelyeken keresztül jutottak el a már nagyon látni és megölelni akart Jézushoz kétezer esztendővel ezelőtti testvéreink. S az ágostoni győzelem, a nagy fordulat után, Állam és Egyház megint csak közös erővel küldte halálba igen sokszor azokat is, akik legjobb szándékaik szerint Téged képviseltek.

1961-ben, amikor százhusz testvérünk került börtönbe, a püspökkari körlevél az Új Ember-ben, és a templomokban, a haza és az Egyház ellenségeinek minősítette őket. A nagykonstantini fordulatnak nincs vége. Nekünk hűségeseeknek kell lennünk Jézushoz akkor is, ha valakik úgy gondolják, hogy egyházat építeni csak diplomáciai megegyezések révén lehet. Tudomásul vesszük és elfogadjuk, és köszönjük is

Istenünknek, hogy békét élvezünk. Hogy csak egy paptestvérünk van a börtönben Jézus ügyéért, hogy egyedül ő az, aki most Magyarországon a "szenvető" egyházat képviseli. De mindez nem zavarhatja össze a tudatunkat. Számítanunk kell arra, hogy Állam és Egyház nem érti majd, mit akarunk. Nekünk akkor is hűségeseeknek kell lennünk. Bízunk kell abban, hogy az az Egyház, amelyet Jézus azért hozott létre, hogy az Ő mondanivalóit értse, hirdesse és valósítsa, nem dobhat el bennünket. Bizalommal kell várnunk az időt, amikor az Egyház mondanivalója tisztán fogja visszacsengeni azt a mondanivalót, amit Jézus reábízott. Szavainkkal talán nem tudjuk megadni Pétert, de a tetteinkkel biztosan meg tudjuk adni. A tett, amivel Pétert meg tudjuk adni ez: megmutatjuk életünkkel, hogy Egyházzá leszünk. Megmutatjuk életünkkel, hogy Jézus ügye annak révén megy tovább, hogy mi magunkból Jézust faragó emberekké leszünk. És a jézusi élet termékeny élet. Termékeny élet és megújítja a föld színét és megújítja az Egyházat. `Semmi mást nem akarunk csak egyet: Egyházzá akarunk lenni! Azt akarjuk, hogy jézusi mondanivalónk és a magunk ellen alkalmazott erőszakkal, önmagunkban kiformált jézusi életünk legyen a megvalósítója annak, amit Magyarországon Egyháznak mondanak.

Ekkor Jézus tőlünk is megkérdezi, hogy ki tudjuk-e inni a kelyhet? Az ember ki tudja inni a kelyhet, ha van miért. Istenem, úgy kell élnem, hogy soha el ne feledjem: van miért! Az emberiség reményéről van szó. A bázisnak nincs más útmutatója, mint a jézusi tanítás és a jézusi élet. A reménytelen verekedések sorozatává alakul tovább az emberi történelem, ha valakik nem teszik rá az életüket arra, hogy a jézusi magatartásért nem kár semmi, és a jézusi magatartás beleállításáért a történelemben - mindent vállalnak.

Istenem, Te fogod tudni azt, hogy tőlem mit kívánsz. Ahogyan életünk eddigi során elfogadtuk azt, ami a Te akaratodból folyóan jött szeretet-csomagként, úgy a további szeretet-csomagokat is el akarjuk fogadni Tőled. Ezekből az elfogadásokból születik meg az öröm. Istenem, köszönöm azt a hívást, amellyel meghívtál bennünket. Amen.

IX. Evangélium Szent János könyvéből (15,12-16):
"Az az én parancsolatom, szeressétek egymást ... arra választottalak, hogy elmenjétek és termést hozzatok".

Jézusom, nem feledhetjük el, hogy Te vagy a normánk. Úgy kell élni az életünket, ahogyan Te élted a magadét. Nem felejtethetjük el, hogy ez a személyi,

mintaetikai norma nem ismer határt. Nem értem, mit akartál azzal mondani, hogy Te választottál engem és nem én Téged. Csak annyit tudok, hogy jó, hogy Te választottál engem, s nekem csak válaszolnom kell arra, amire Te választottál. Jó nekem így, mert kezdedben biztonságban érzem magam, a magaméban nem. Megértő, szerető szívednek mindig oda tudom rendelni magam. Szerető szívedet mindig el tudom fogadni bírónak, mert életem minden gyengesége és minden bűne ellenére mindig fiadnak tekintesz. Jóságod azonban nem feledtetni el velem, hogy azért választottál ki, hogy gyümölcsöt hozzak.

Innen estére el kell mennünk. A hátralévő időben mondd meg nekünk, hogy milyen termést tervezzünk a jövő évre, mire választottál ki bennünket az előttünk levő tanévben. Te súgd nekünk záróelmélkedésünket. Tudjuk, hogy mire kell nemet mondanunk és tudjuk, hogy mire kell igent mondanunk. Te súgd nekünk, hogy ne bizonyuljunk szavajátszó, ígéretszegő embernek. Amen.

1975

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS:

POLITIKAI TEOLÓGIA

Első hallásra a politika és a teológia nem tartoznak össze. Különösen akkor nem, ha a politikán a pártok hadakozását, teológián pedig az isteni igazságok éteri rendszerével való foglalatosságot érzjük. Ha azonban tudomásul vesszük, hogy a politika több, tágabb, méltóbb, mint a pusztá hatalmi harc; és azt is, hogy a teológia az Istenről megfogalmazott emberi szót jelenti, amely a különböző kulturális viszonyok között hangzik el, akkor éppen ellenkezőleg, azt tarthatjuk, hogy a teológia és a politika elválaszthatatlanul összetartoznak. Kurt Koch, az egykori dogmatika professzor, ma Svájc egyik mértékadó püspöke idézte egyszer a politika és a teológia közötti viszonyra utalva: „amit Isten egybe kötött, ember szét ne válassza”. A politikával – értsük akárhogy – foglalkozni azt jelenti: az emberek együttélését, érdekeik egyeztetését, a köz ügyeit művelni.

A média által uralt társadalmi térben ez a tevékenység egyre inkább a kultúra tereinek lefoglalását jelenti. Annak érvényesítését, hogy milyen jövőképet sikerül közvetíteni a szavazók felé, s ezt milyen szimbolikus eszközökkel lehet egyre hatékonyabban tenni.

Perspektívát adni az emberek számára, rövidebb-hosszabb távra vonatkozóan azt képviselni, hogy evilági életük keretei és céljai mik lehetnek, olyan tevékenység, amely évszázadokon át a vallás és az egyházak illetékességébe tartozott. Az egyházakban a teológia volt hivatva arra, hogy részben az értelmiség, részben a hétköznapi emberek számára konzisztens módon fejtse ki a kinyilatkoztatás talaján állva az életet adó, társadalmi együttélést szabályozó „igazságot”.

A modern kor kulturális viszonyai között – az egyházi intézmények és a nyilvános kommunikáció átalakulásának részeként – ezt a szerepet egyre inkább átvette a sajtó, amely Magyarországon is a 19. század harmadik harmadától kezdve kultúratermelő nagyüzemként szolgálta a különböző gazdasági és politikai érdekek rendszerét. Miközben Európában a múlt század előttig komoly teológiai kérdések is jelen voltak a társadalmi viták között. Gondoljunk csak az egyik legjelentősebbre, az ember származása, a világ keletkezése és a Biblia igazságának természete és érvényessége vitájára. Mára viszont az egyházi keretek között művelt teológia a közbeszédben egzotikus tevékenységet jelent, amelynek nem sok köze van az úgynevezett „mai” társadalom problémáihoz. Ugyanakkor azok a szerzők, akik politikai természetű kérdéseket teológiájuk szerves részeként tárgyalnak, könnyen arathatják a tudománytalanság vagy az istenkáromlás vádját, mondván, ha a gyöngyök a korpához keverednek, nincs mit csodálkozni, ha disznók eledelévé válnak.

A 20. század második felétől, a II. Vatikáni zsinattól elindult „új politikai teológia” arra a (filozófiai és teológiai) alapállásra építette reflexióit, hogy minden gondolat és kimondott emberi szó valamilyen társadalmi-kulturális szövetben jelenik meg, s ebből fakadóan nem az az elsődleges kérdés, hogy az Istenről tanúságot tévő szisztematikus gondolkodás és nyilvános beszéd közösködhet-e a kortárs politikai erőviszonyokkal, hanem az, hogy milyen teológiai és politikai következménye van annak, ha a kettő elválaszthatatlan egységét igazán komolyan vesszük. Ez a teológiatörténeti fordulat együtt haladt a 70-es évek „békeimádságaival”, melyeket Nyugat-Európa számos nagyvárosában tartottak. A szervezők azzal húzták alá az ilyen szokatlan és sokakban megütközést keltő liturgiák értelmét, hogy kijelentették: maga az imádság is politikai tett. Vagy azért, mert valamilyen társadalmi elkötelezettség és színvallás helyett

imádkozunk, kihúzával magunkat a társadalmi felelősség alól, vagy azért, mert imádságunkkal valamilyen politikai programot támogatunk vagy sértünk. Akkoriban az általános fegyverkezési verseny, különösen az atomfegyverek telepítése volt az egyik kiemelt politikai vitatéma, ezek az imádságok pedig többé-kevésbé szerves részét képezték az akkori alulról jövő békemozgalmi aktivitásnak.

A politikai teológia tehát alapvetően abból a liturgikus és spirituális humusból táplálkozott, amelyben a gazdag országok beilleszkedett keresztényei kezdték megérezni nyugodt polgári egzisztenciájuk és kereszténységük evangéliumisága közötti feszültséget. Egyre több prédikációban és lelkiségi irodalomban jelent meg egyfajta kritikus hang, amely arra kérdezett rá, hogy mindaz a szokásos és természetes keresztény, egyházi tevékenység és gondolkodás, amely a „szabad” demokratikus társadalmakban a hétköznapiaknak szerves részét képezte, vajon tényleg megfelel-e annak a jézusi felhívásnak, amit az evangéliumokban olvasunk.[1] Ott ugyanis kérlelhetetlenül arról van szó, hogy az elsőből lesznek az utolsók, hogy az ellenségeinket szeretnünk kell, hogy a szegények, sírók, üldözöttek lesznek boldogok, azokat pedig, akik (farizeusi?) imádságokkal töltötték el életüket, a végső ítélet Bírója nem ismeri majd fel.

Akkoriban az amerikai és a szovjet blokk politikai és katonai felosztásában élt Európa, melynek igen erőteljes ideológiai alátámasztása volt a „keresztény Nyugat” és az „ateista Kelet” szimbolikus felosztására való folyamatos hivatkozás. Ezek a – kritikusaik szerint – baloldali, marxizáló keresztények és teológusok éppen azt kezdték feszegetni, vajon meddig lehet a szó teljes értelmében kereszténynek tekinteni az olyan (nyugati) magatartást és gondolkodást, amely egyáltalán nem otthontalan ebben a világban, s amely jól kiegyezik a nyugodt polgári lét hétköznapijaival. Ez az utóbbi kérdés vált gyújtópontjává egy egész teológiai reflexiók folyamatának, amely mintegy 20–25 éven keresztül az egyik legerőteljesebb teológiai innováció volt Európában, majd az USA-ban is.

Amikor a teológia az evangéliumi örömmel tartalmainak kontextualitását reflektálja, akkor önmagában még nem politikai teológia. Akkor válik azzá, ha az adott társadalmi rend és a kereszténység alapmintázatának legfőbb motívumaira kérdez rá: az Evangélium központi üzenetének kortárs relevanciájára az adott kultúra közegében, s az egyház(ak) magatartására, valamint az ezek mögött meghúzódó

vezérelvekre a többi társadalmi alrendszerhez való viszonyban. A kontextualitás minden teológiának sajátja, hiszen a gondolkodás és a nyelv eredendően időhöz és térhez kötött esemény. A különbség legfőképpen abban áll, hogy az adott teológia milyen mértékben reflektál saját filozófiai és politikai meghatározottságára, s mennyire bátor ezt a reflexiót a „gyökerekig ásva le” elvégezni. A politikai teológia metzi értelemben tehát egyáltalán nem valamely politikai program kísérő-ideológiája,[2] s nem pusztán az Evangélium tartalmainak aktuális politikai állásfoglalásokra történő alkalmazása. A politikai teológia kritikus és alapvető rákérdezés arra, ahogyan az adott társadalomban élnek és gondolkodnak a keresztények, működik az egyház és hirdeti az Evangéliumot. Más szóval, a kinyilatkoztatás rendszerezett és önkritikus kifejtése az adott politikai és eszmei térben.

Az „új politikai teológia” az elmúlt évtizedekben egy sor más címszó alá rendezett új teológiai irányzat és árnyalat között szerepelt, melyek közös nevezőjét talán a neoskolasztikus teológiaművelés kritikájában találhatjuk meg, amely a katolikus igazság egyetemes érvényének hangsúlyozása közben nem tudott kellő intenzitással reflektálni a valóságos történelemre és a regionális kultúrák sokféleségére. A teológia egységes szerkezetét némiképpen meg is rengette a különböző kontextusok iránti teológiai érzékenység. A szegények iránti elkötelezettségből „felszabadítási teológiák” születtek elsősorban Latin-Amerikában. A nők hátrányos helyzetének reflexiójából „feminista teológiák” főképpen Észak-Amerikában, a fekete kontinens kultúrája iránti érzékenységéből a „black theology”, újabban pedig a fenyegetett természet láttán a klasszikus teremtés-teológia új, „ökoteológiai” impulzusokkal gazdagodik. E teológiai irányzatok és erőteljes hangsúlytevések annak a közös keresésnek jelei, amely a keresztény tanítást meg akarja fogalmazni a mai kor gondolkodásának és problémáinak erőterében, s közben tapasztalja teológiai eszköztárának elégtelenségeit. Ezek a teológiai iskolák a teológiai reflexió szerves részévé tesznek olyan összefüggéseket, amelyeket korábban pusztán gyakorlati-politikai problémának tekintett a teológia. A hit és a gyakorlat feszültségében tesznek szisztematizálási kísérleteket, amely szükségképpen a jelenlegi hitfelfogások és gyakorlatok kritikájával párosul.

A politikai teológia eredeti értelmében és szerepében ma már a közelmúlt részét képezi, amely tényt ugyan

vitatni nem igen lehet, de értelmezésével kapcsolatban a nézetek eltérnek. Németországban és Európa más országaiban is a teológiai fakultásokon ma már nincsenek politikai teológiai tanszékek vagy olyan nevesebb professzorok, akik munkásságának ez a teológia képezné gerincét. Nem arról van szó, mintha a politikai teológia felvetései és eredeti belátásai eljelentéktelenedtek volna, hanem részben arról, hogy megváltoztak azok a társadalmi és egyházi feltételek, melyek életre hívták ezt a fajta teológiai reflexiót. Ma már egyre kevésbé lehet abban az értelemben beágyazott egyházakról beszélni, mint korábban. Ma már inkább az „élménytársadalom”^[3] vallási igényeiről és a nagy egyházi struktúrák funkcionális és pénzügyi összeomlásáról van szó. Az a kritika, amit a még viszonylag erős és nagy befolyású egyházi jelenléttel kapcsolatban megfogalmaztak a politikai teológia művelői, ma már sokszor anakronisztikusan hangzik. Nem mintha az egyházi, teológiai gondolkodás radikálisan megújult volna, hanem azért, mert a mai egyház és keresztény gondolkodás előtt egy másfajta kultúra kihívásai állnak, s ezzel szemben kell számot adni az evangéliumi reményről. Harminc évvel ezelőtt a „Jézus igen – egyház nem” szlogen fejezte ki sokak vallási érzékét, ma inkább a „vallás igen – Isten nem”. A cselekvést és a gondolkodást meghatározó úgynevezett „nagy elbeszélések” vallási jellegűek, melyeknek rendszeréből ugyanakkor hiányzik az evangéliumi, illetve bibliai norma, az a megkérdőjelezhetetlen igazodási pont, amely az Istenről és az emberről való gondolkodás paradigmáit meghatározná. Az evangéliumi, sajátosan keresztény ethoszt leváltja a posztmodern spiritualitást fémjelző pátosz, amelynek nincsen cselekvést orientáló tartalma, s amelyből hiányzik a szegényekkel szembeni szolidaritás, a szenvedéssel és a halállal szembenézni képes istenhit és áhítat.

A megváltozott társadalmi és vallási közeg politikai teológián túlmenő érzékelését jól szimbolizálja az új politikai teológia 70 éves alapító atyjának találkozása és diskussziója a Hittani Kongregáció akkori prefektusával, a mai XVI. Benedek pápával. S ugyanúgy jelképezheti az a találkozás, amely Johann Baptist Metz és nagy gondolkodótársa, Jürgen Habermas között jött létre öt évvel később, Metz 75. születésnapja alkalmából. Három nagy jelentőségű gondolkodó és személyiség, egészen más háttérből érkezve valamiképpen mégis közösen érzékeli a mai

kort, amelyhez új alapokra helyezett filozófiával és teológiával kell közelíteni, amely az érintettek emberi és intellektuális kapacitását már meghaladja. Mózesi helyzet ez, csak rámutathatott a megígért földre, de maga már nem léphetett be oda.

A politikai teológia az egyházi és a civil tudományos térben nyilvánosan és komolyan vitatva működött az elmúlt évtizedek nyugati társadalmában. A keleti blokk országaiban viszont egyfajta kettősség jellemezte, amelynek a mai teológusok és értelmiségi keresztények valamiképpen örökösei. A hidegháború fokozatos enyhülése, illetve a központi irányítású „népgazdaság” finanszírozási nehézségei következtében a vasfüggöny mögött is számos országban, így Magyarországon is, az egyházak totális ellenőrzési és elnyomási stratégiáját felváltotta vagy kiegészítette az egyházak instrumentalizálásának, politikai eszközként történő felhasználásának állami stratégiája. Hazánkban Lékai bíboros nevével és „kis lépéseivel” jelképezzük ezt a váltást, aki a kérlelhetetlen keménységű Mindszenty bíborost követte nagy sokára az esztergomi primási székhelyben. Az egypártrendszer ideológusai a cenzúra és a kontraszelektív személyzeti politika eszközeivel elérték, hogy a magyar teológiai munkából csak olyan művek láthassanak napvilágot, melyek politikai szempontból támogatják a fennálló rendszer vívmányait, vagy teljesen irrelevánsak. Ma már a legalább kis részben feldolgozott állambiztonsági iratokból is tudni, hogy ez a törekvés mennyire szisztematikus és átgondolt volt. Az „ideológiai hadviselés” a nyilvánosság előtti gondolkodás teljes terét teljesen ellenőrizni akarta. S tette ezt egy olyan totális adminisztratív elnyomás után, amely a teológiai élet összes valamire való műhelyét tönkre tette és a legkiválóbb teológusokat emigrációba kényszerítette.

További vitára és elemzésre érdemes ezzel kapcsolatban az a felvetés, miszerint a háború előtti magyar teológia hagyományától nem volt teljességgel idegen a társadalomkritikai hagyomány hiánya. A mai teológiai emlékezetben többé-kevésbé elevenen élő Dudek, Giesswein, Prohászka vagy Schütz teológiai alapú társadalomkritikájukkal kiemelkednek a többség ilyen irányú érdektelenségéből. A politikai eszközökkel elért tudományos izoláltság nem is tette lehetővé, hogy a 70-es években Magyarországon a teológia, illetve a keresztény örömhír alapvető rendszerkritikusságának kérdését egyáltalán vitatni lehessen. Azok a szerzők pedig, akik egyszerűen munkaköri kötelességükből

adódóan zsinat utáni teológiai jegyzeteket és könyveket publikáltak, vagy folyóiratokban tanulmányokat írtak, kénytelenek voltak ezeket az aspektusokat messzire kerülni. Látens politikai üzenetnek tekinthető azonban a teljes ateista-marxista ideológiától eltérő eszmeiség és a totálisan ellenőrzött vagy pórázon tartott egyház közösségfejlesztése érdekében végzett teológiai munka pusztá ténye is.[4] Ám az Istenkép megújítása és a II. Vatikáni zsinat szellemiségének beleplántálása a keresztény gondolkodás és cselekvés mélyrétegeibe csak nagy nehézségek során történhetett, s a külső ideológiai és politikai kereteken túl a belső maradiságok is gátját szabták.[5]

A mai magyar társadalmi és egyházi valóság mélyebb elemzéséhez a teológia hozzájárulhat olyan belátásokkal, melyeknél a politikai teológia módszereit alkalmazza és más kontextusokban megfogalmazott eredményeit inkulturálja. Ezért is üdvözlendő, hogy a teológia mára már klasszikusnak számító, alapvető munkái magyar nyelven is hozzáférhetővé válnak. Így Jürgen Moltmann protestáns teológus kötetei,[6] vagy újabban Johann Baptist Metz két kötete.[7] Ezek segítségével a magyar teológiai gondolkodásba jobban beleszövődhetnek a kritikus kontextualitás elemei, amely szükségesnek mutatkozik a hazai teológiai élet előtt álló feladatok megoldásához, katolikus és protestáns téren egyaránt.

Az elsőként említendő és talán legsúlyosabb kihívásnak tekintendő témakör a nemzeti és keresztény-egyházi önazonosság viszonya a kelet-közép-európai régióban. A II. Vatikáni zsinat egyik nagy vívmánya volt a nemzeti nyelv és a nemzeti kultúra felértékelése. Itt nem csupán az eucharisztikus lakoma nyelvének megváltoztatásáról van szó, hanem komoly szemléletváltásról, amely immár az egyes kulturális régiók sajátosságaira kiemelten oda kíván figyelni – legyen szó a papképzésről, a liturgikus zenéről vagy a misszióról. A zsinat 40 évvel ezelőtt zárta le a Gaudium et spes kezdetű konstitúcióját, amelyben az egyház a mai világban témakört tárgyalta. Ebben próbálta megfogalmazni az egyház helyi társadalmakhoz és politikai berendezkedésekhez, valamint a kultúrához való viszonyát. Sematikusan szólva az elzárkózás és felsőbbrendűség helyett az „idők jelei”-re érzékenyen figyelő párbeszéd alapállásának legfőbb dokumentuma ez. Az egyház minden korban és minden társadalmi formációban az Evangélium elkötelezettje és hirdetője. Be akar ágyazódni társadalmi és kulturális közegébe, miközben meg akarja őrizni saját arcát, szuverenitását.

A nemzeti jellegzetességekkel kapcsolatos zsinati érzékenység azonban nem jelent egyet az adott nemzet karakterjegyeinek és kortárs célkitűzéseinek olyan mértékű felértékelésével, amely az egyház egyetemes küldetésének végrehajtását gátolhatja.

Teológiai szempontból tehát a katolicitás egyetemességet jelent, és megvalósul az adott kulturális régió jellegzetességei között. Amikor nemzeti, kulturális feszültségek és ellenségeskedések fémjelzik a társadalmi viszonyokat, akkor az egyház éppen eme egyetemessége alapján ellensúlyozhatja az elkülönülés és megbélyegzés anti-kultúráját. Amikor viszont a média vagy különböző nemzetközi politikai túlsúlyok következtében veszély fenyegeti a nemzeti sajátosságokat, amelyek súlyos sérülése révén maga a társadalom, a kultúra, végső soron az alapvető emberi méltóság csorbul, akkor az egyháznak melléje kell állnia a veszélyeztetett kultúrának. Az egyetemesség és a kontextualitás párhuzamos képviselése rendkívül finom érzéket és mély teológiai kiegyensúlyozottságot követel.[8]

Példaképpen egy másik kihívást is érdemes szóba hozni: a posztmodern, amely eltérően az előbbi nemzet-problematikától, inkább a nyugat-európai társadalmakra jellemző, ám Magyarország kettős kulturális kötődése miatt mégis figyelmet érdemel. A posztmodern nagy teoretikusai azt állítják, hogy a modern projektje véget ért, a racionális, a normatív, az etikus, a keresztény stb. már nem meghatározó tényező sem a gondolkodásban, sem a cselekvésben. Helyettük az esztétikum, az élmény, a multikulturalitás stb. jellemzi az emberi gondolkodást, amely immár szakít az emlékezés és a felelősség terheivel. François Lyotard szerint a materiális értékek korszakát az immateriális értékek korszaka váltja le, a valós tárgyak és események képekre és hírekre cserélődnek, és a sokféle felszín és függöny mögött már nem lelhető meg a valódi realitás. A tudás elveszíti értékét és minőségét: az érvek helyébe az információ lép, a reflexió helyébe a tudástermékek beosztása, az összefüggések feltárásának helyébe pedig az önkényesen cserélgethető formális elemek montázsa.[9] A jelek öncélúvá válnak, már nem mutatnak semmi valóságosra – így Baudrillard szimulációs elmélete.[10] A politikai teológia a posztmodern szellemi irányzattal szemben a kritikus emlékezés programját állítja, amelynek alapja az a filozófiai állásfoglalás, miszerint a modern problematikája nem elintézett ügy, sem a haladás-eszmény által meghatározott szelektív antropológia,

sem az immanens üdvtörténet által elhomályosított emberiségmértékű töréspontok (például Holokauszt). A felejtés kultúrájával szemben az emlékeztetés kultúrája állítandó, amely a keresztény (hit)vallás egyik központi eleme: memoria passionis Jesu Christi. A teológiának az a feladata, hogy ebben az emlékezésben és emlékeztetésben rámutasson az emberi élet értelmének mélységeire, szemben az élveteg felszínességgel, és felkínálja a Jézus Krisztus Istenébe vetett hitben rejlő jelentéseket a szenvedésről és a „másikról”.^[11]

A politikai teológia művelése önmagában nem kötelező feladat a mai magyar teológiában, amennyiben annak specialitásaira szűkítjük a fogalmat. A magyar nyelvű kortárs teológia kontextualitásának reflexiója, az Istenről való beszéd lényegi kontextualitása és társadalmi elkötelezettsége elemzése vonatkozásában komoly kihívások előtt állunk, és súlyos hátralékokat kell behoznunk. Ma is érvényesek Szennay András bencés atya húsz évvel ezelőtt a doktoravatáson mondott, Karl Rahner idéző szavai: „Olyan időkben élünk, amelyben nagyon is szükségessé vált az a bátorság, amelynek erejében az újnak, a még ki nem próbáltak legvégső határáig kell elmennünk. Az egyház életében ma az egyetlen megengedett biztonság: a merészség nyújtotta, a merészség által megteremtett biztonság.”^[12]

Jegyzetek

1. Johann Baptist Metz: *Jenseits bürgerlicher Religion. Reden über die Zukunft des Christentums.* Kaiser, Grünewald, München, 1980.
2. Carl Schmitt: *Politikai teológia.* (Ford. Paczolay Péter és mások.) ELTE ÁJK, Budapest, 1992. *Eredeti: Politische Theologie.* Duncker & Humblot, München, 1922.
3. Gerhard Schulze: *Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart.* Frankfurt am Main, Campus, 2005.
4. Szennay András: *A közelmúlt hazai teológiája.* Vigilia, 1991. március, 173–176.
5. Tomka Miklós: *Csak katolikusoknak.* Corvinus, Budapest, 1995.
6. Jürgen Moltmann: *A reménység fényei. Jürgen Moltmann theológiája.* (Ford. Szathmáry Sándor.) Református Zsinati Iroda, Budapest, 1989.; Jürgen Moltmann: *Az élet forrása a Szentlélek és az élet teológiája.* (Ford. Békefy Lajos.) Lux K., Budapest, 1997.; Jürgen Moltmann: *Minden végben kezdet rejtezik. Kis reménytan.* (Ford. Gromon András.) Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2005.
7. Johann Baptist Metz: *Az új politikai teológia alapkérdései.* (Ford. Görföl Tibor és mások.) L'Harmattan,

Budapest, 2004.; Johann Baptist Metz: *Szenvedéstörténet és megváltástörténet.* (Ford. Görföl Tibor.) L'Harmattan, Budapest, 2005.

8. Máté-Tóth András: *Nemzet – kereszténység – erkölcs. Adalékok a keresztény nemzeti gondolkodás jelenéhez.* Valóság, 1994. 44–57.

9. Jean-François Lyotard: *A posztmodern állapot.* (Ford. Angyalosi Gergely és mások.) Századvég – Gond, Budapest, 1993.

10. Jean Baudrillard: *A tárgyak rendszere.* (Ford. Miklós Pál.) Gondolat, Budapest, 1987.

11. Claude Geffré: *Religion und Moderne: Ein Weg aus dem Konflikt.* In: *Mystik und Politik. Theologie im Ringen um Geschichte und Gesellschaft.* (Szerk. Edward Schillebeeckx.) Matthias-Grünewald, Mainz, 1988, 130–142.; Johann Baptist Metz: *Szenvedéstörténet és megváltástörténet.* i. m.

12. Szennay András: *A teológus mai feladatai. Dékáni doktoravató előadás.* Vigilia, 1986. október, 782–784.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

BULÁNYI MESTER

Gyurka bácsi – ahogyan a Bokorban szólítottuk – öt esztendeje élvezi a boldogító látását annak a Krisztusnak, akinek életét adta, s akinek gondolatait egész életében fürkészte. Az évforduló kapcsán teológiájáról szeretnék megemlékezni. eltérően az eddigi elemzéseimtől, személyes élményeket adok közre, mert ezek legalább annyira hozzátartoznak Bulányi teológiájának értékeléséhez, mint a szakszerű teológiai elemzések. Előbb azonban a cím választását kell megindokolnom.

„Mester” – ezt a megszólítást olyan körülmények között kapta, amelyek a konstantini fordulat után kedvezményezett státusba került kereszténység keretében nem jellemzőek a teológusokra. Kihallgató tisztje nevezte így a börtönben. Sem Nyugat-Európában a II. Vatikáni zsinatot követő időszakban, sem a Pax Kadariensis magyarországi látszatbékéjének korszakában, teológusnak nem kellett börtönben lennie. A teológiának nem kellett erőteljes kívülről jövő meghatározással és kritikával („heterointerpretációval”) számolnia, a teológiai viták az elfogadott egyházi nyilvánosság keretein belül zajlottak, vagy egyáltalán nem zajlottak. A kihallgató tiszt által használt megnevezés nem szokványos, egyszerre két jelentést is hordozhatott. Egyfajta

elismerést is: „mester” az, aki szakmájában kiváló, másokat is tanítani képes. Másrészt egyfajta kontrasztot is: a mesterek nem ilyen megalázó rabviszonyok között találhatók, hanem jól felszerelt műhelyekben, könyvtárakban, katedrákon.

A teológia a vallás normatív tanításainak rendszerezett feldolgozását, kortárs nyelvi közegre való tekintettel újrafogalmazását végző tudomány. Istenről tanít – s ennek az egyszerű meghatározásnak mindkét eleme dinamikus. A kereszténységben Isten Jézus Krisztuson keresztül fogható fel. Az ő egyszerű tettei és szavai nem pusztán lemásolást és megismétlést követelnek, hanem odafigyelést és követést. Úgy cselekedni és megszólalni, hogy „dicsőítsék mennyei Atyákat” (Mt 5,12 és 1 Pét 2,12) – akit közvetlenül nem lehet látni és nem lehet hallani, mint a teremtett világot és az emberek szavait. Az isten-fogalom kihívás, folyamatos törekvés, a rejtőzés és a megjelenés nyitott terének meghívó jelzője. Tanítani sem egyszerűen azt jelenti, hogy a tudott ismereteket átadni. Az Istenről szóló keresztény tudás dialógus, így a tanítás is a dialógusba történő folyamatos beavatást jelenti (vö. Bulányi György, *Emberhez méltó teológia. Koinónia*, 2015. április, 2793-2796).

A „Bulányi mester” megszólítás *mai használata* a kereszténység és a keresztény teológia biztosnak, jól bejáratottnak és természetesen ismert státusát szeretné elbizonytalanítani. Felhívni a figyelmet arra, hogy a kényelmes körülmények között élő és Istenről beszélő keresztények jól teszik, ha újra és újra rákérdeznek társadalmi és tudományos státusukra, hogy nem süppedtek-e bele a kockázatmentes polgári jólétbe és gondolkodásmódba; arról az Istenről, aki Jézus Krisztusban minden kockázatot vállalva mutatta meg egészen soha meg nem fejthető, rejtelmes önmagát.

A kockázatmentes polgári kereszténység veszélyeire *Johann Baptist Metz* is felhívta a figyelmet abban a Nyugat-Európában, amelyre valamiképpen a felszabadult országok keresztényei és egyházai is törekednek a rendszerváltás után. Túl a polgári kereszténységen – írta Metz; túl a tisztességes ember maximáján, írta Bulányi. Mert a jézusi tágasabb, radikálisabb. A demokratikus berendezkedés keretei között működő nagy egyházak beilleszkedett státusa és lelkesége ki van téve annak a kísértésnek, hogy lemondjon a prófétai küldetéséről, vagyis arról, hogy megkérdőjelezze azt, ami általában magától értődő. Pedig a Jézus-követés a nem magától értődő etikai döntések felismerésére és megvalósítására tett

folyamatos kísérlet. A demokratikus viszonyok közötti, főképpen a keresztény társadalmi viszonyoknak titulált kulturális és politikai mátrix útjai a széles utak, ahol az igazhitűek járnak. Jézus a keskeny utat járta és ajánlotta, az eretnekek, a furcsák, a kérdezők és rákérdőzők útját. Az elméleti fejtegetés helyett azonban hadd folytassam egy vallomással: aligha lett volna belőlem teológus, ha nem találkozom a Bokorral, és annak teológiára éhes és teológiát művelő közösségi kultúrájával. Mások másféle utakon kerülnek közel a tudományhoz, nekem ez az út adatott: az egyház elevenen élő évszázados teológiai hagyományának tágas terei itt nyíltak ki előttem. Ebben a közegben, Gyurka bácsi által is szorgalmazva, folyamatosan érvelni és vitatkozni kellett az evangéliumok és az egyházi tanítások, valamint az egyházi és társadalmi kontextus, s még inkább az egyéni életvezetés összefüggéseiről. Ki ne tudná, aki akár csak egyetlen egyszer is részt vett közösségi találkozáson, hogy a beszélgetési kör valamire elindul, bármilyen nehéz kérdésről legyen is szó, s a körben mindenkinek lehetősége van – Gyurka bácsi közösségeiben kötelessége – állást foglalni. Mindegy, hogy milyen előtanulmányokkal rendelkezett az illető, értésre kellett törekedni, és megértetésre felkészülni. Hadd részletezzek néhány konkrét élményt erről a közösségi, kreatív és felnőtté érlelő teológiaművelésről, s ennek első számú provokátoráról, Bulányi György teológusról.

Skrutinium I.

Még a hetvenes években Kovács Lacin keresztül kerültem közel a Bokorhoz. Kezdetől olyan hangulatot árasztott Laci is, és azok a közösségek is, amelyekkel kapcsolatba kerülhettem, hogy itt valami nagyon jelentős dologról van szó, amit igazán komolyan kell venni. Komolyan venni egy játékot, nevetést, középpontban pávaskodást kedvelő tinédzser srácnak – egyszerre óriási kaland és teljesíthetetlen feladat. Komolyabban venni, mint az iskolát, komolyabban, mint az iskolai házi feladatokat. Erre hívtak. Az elkötelezettség lépcsőfokaihoz tartozott a skrutinium, amely kifejezést akkor nem értettem, s maga a latin szó titokzatossága is csak emelte számomra a dolog jelentőségét.

Vizsgát kellett tenni a Merre menjek?-ből, és talán még a KIO-ból is. Az első ilyen vizsgát Kovács Laci kápláni szobájában abszolváltam. Kovács Tádéra biztosan emlékszem, hogy ott volt, s talán még egy valaki, akire

már nem emlékezem. Szokásomhoz híven felszínesen készültem, s öröklött retorikai készségemre (nagy dumámra) hagyatkozva feleltem a kérdésekre. Nem aláztak meg, de érzékeltették, hogy ez kevés. Mélyebben, komolyabban, pontosabban kell tudni. Nem vették el a kedvemet, de a mércét magasan tartották.

A teológiai tudás a felnőtt keresztény ember ismerve. Általános vélekedés volt akkor a papság körében, hogy a materialista és ateista viszonyok között a kereszténynek meg kell állnia a helyét a hitvédelmi vitákban. Ez a tanuságtétel kötelesség. Legyenek a keresztények olyan műveltek az egyház tanítását illetően, mint a szakmájukat illetően. A gimnazista tudja a Merre menjek?-et annyira, mint az iskolai tantárgyakat, középiskolás fokon. S ahogyan egyre felnőttebb lesz, egyre emelje teológiai tudásának is a szintjét. A Bokor közösségi kultúrájának szerves részét képezte ez a hozzáállás a teológiához. A teológia tudománya hozzátartozik a jézusi úton járáshoz. Ha a megtérést mint a gondolkodás átalakulását és átalakítását értelmezzük, amint ez a KIO-ban áll, akkor a teológia, az isteni dolgokról való gondolkodás magától értetődő tartozéka, mi több feltétele is a Jézus-követésnek.

Ilyen háttérből érthető meg, és nem kell, hogy megbotránkoztassa az ekkleziálisan érzékeny fülűeket (*piarum aureum offensiva* – a tanítóhivatal általi megbélyegzések közül a 10. fokozat vö. Schütz, Dogmatika I, 214), hogy a vizsgát skrutiniumnak nevezték, ami az egyházi szóhasználat szerint (1051. kánon) a pap-, illetve diakónusszentelés előtti vizsgálatot jelenti: a szentelő püspök egyáltalán nem csupán a teológiai tudást, hanem a szolgálatra való felkészültséget is vizsgálja, a szemináriumi előjáró által kiállított igazolás alapján. Amint a papságra készülők egész életük odaadására szentelődnek, intellektuálisan is, úgy a Bokor azt várta el, hogy a tagjai egész életüket adják oda Jézus ügyének, az Isten országa építésének.

Ez az elvárás azt is jelentette, hogy a Bokor tagjai hallgassanak a saját lelkiismeretükre és csak akkor hallgassanak az idősebbre, ha egybevág a lelkiismeretükkel, amit az kér, esetleg követel. Ez a logika azzal a következménnyel járt, hogy Bulányi György engedetlenségi lelkisége nemcsak a Bokor és a kényszerűen korrumpálódott egyházvezetés, illetve a kádárizmus embertelensége közötti viszonyra volt

érvényes, hanem a Bokor közösségén belüli viszonyokra is. Hányszor hallhattuk, hogy a Jézus-követők nem tehetik senki más zsebébe a lelkiismeretünket ... A Bokor közössége igyekezett az engedetlenkedők, eretnekek, saját magukra hallgatók közösségévé válni. A teológiai tanulás során, s még inkább a szentírási szövegek analízise során nem volt és nem lehetett kanonizált eredmény. Saját meggyőződésre kellett eljutni a társadalmi és egyházi nyáj konszenzusa helyett. A sok eretnek azonban mégis egyetlen nagy közösséget volt képes alkotni, mert nem a kijelentések álltak a középpontban, nem az egyféleképpen való gondolkodás, hanem a közös törekvés a Jézus-követésre. Bulányitól „akolütológiát” tanulhattak a Bokor tagjai, nem pedig teológiát, vagyis a Jézus-követés elméletét és gyakorlatát, és csak ennek alárendelve az egyházi tanításhagyomány szisztematikus magyarázatát.

Előd dogmatika

A Szegedi Hittudományi Főiskolán, amely akkor még osztatlanul, egyben egyházmegyei papnevelő intézet is volt, a dogmatikát egy azóta megboldogult tanár tanította, Bányai János. Egyénisége és lelkisége rendkívül aggályos volt, s ez rányomta a bélyegét a tantárggyal kapcsolatos felfogására is. Előírás szerint Előd István akkor frissen megjelent tankönyvéből tanultunk, amelyet Bányai a sokkal korábbi felfogásban íródott dogmatikai szakkönyvek alapján (*Matthias Joseph Scheeben, Ludwig Ott*) visszajavított velünk a zsinat előtti szemléletre. Egész oktatását az a félelem határozta meg, hogy nem leszünk igazhítek.

Párhuzamosan működött a Bokor teológiája, ahol a dogmatikakönyv szintén Előd könyve volt, részben újdonsága miatt, részben azért, mert Gyurka bácsi szerette kimutatni, hogy kereten kívüli piaristaként állja a versenyt a kereten belüliekkel. Ajándékba megkaptam egyszer valakinek az Előd-kötetét, benne a jegyzetekkel: ezek azt tükrözték, hogyan javította Gyurka bácsi Előd óvatosságait a modernebb, bátrabb, zsinatibb teológusok mentén, s hogyan fűzött a felvetett dogmatikai kérdésekhez evangéliumi kommentárokat. Kontraszt a két kommentár irányja között, amely – talán máig is hatóan – jellemzi a hazai teológiaművelés bizonytalanságait.

Egyik évben a főiskola Szent Tamás-ünnepségén én tarthattam volna a diákelőadást. A János-evangélium „tanítvány- fogalmáról készítettem tanulmányt a Szegeden rendelkezésre álló szakkönyvek alapján.

Ellenőrzésre Bányai tanár úrnak kellett odaadnom. Napokig nem válaszolt, majd behívatott magához. Kéziratomban nem maradt egyetlen mondat sem, amelyben ne lett volna több piros javítás és megjegyzés. Több mint 30 tévtanítást fedezett fel benne a skrupulózus tanár. Érthető, hogy végül nem én tartottam az előadást. Egyszerre volt bennem megdöbbenés és dac is. Soha nem akartam az egyház tanításával szembehelyezkedni, s az általam felhasznált szakkönyvek mind rendelkeztek a „nihil obstat” engedéllyel, amelyben az illetékes cenzor azt jelenti ki, hogy a könyvben nem található olyan állítás, amely szemben állna a katolikus egyház tanításával. Úgy éreztem, hogy tanárom áll szemben ezzel a tanítással, amely számára még Schütz Antal előtt megrekedt a fejlődésben. Az a dinamika, amelyet a Bokor közösségeiben megszoktam, és amelyet a legrangosabb katolikus szakkönyvekben is megtaláltam, teljességgel hiányzott, sőt eretnekségnek számított a jó Bányai atya szemében.

Gyurka bácsi felzaklató egyéniség volt. Teológiája is felzaklató, tele provokációval, tele ütközéssel, szinte végidő jellegű sürgetéssel. Ezt az alapállást sajátíthattam el én is tőle és közösségeiben, s ezt kerestem a teológia tudományában. A bátorság, kezdeményezés és mellette a magas színvonal – ezt mutatta, tanította és követelte.

Concilium

Ennek az alapállásnak és igényességnek volt az egyik jó példája Gyurka bácsinak a Concilium folyóirathoz fűződő viszonya, és a folyóirat fordításában nemcsak az ő részéről megmutatkozó serénység. A nemzetközi folyóiratot közvetlenül a II. Vatikáni zsinat után, 1965-ben alapították a zsinat peritus teológusai közül néhányan, többek között *Yves Congar*, *Hans Küng*, *Johann Baptist Metz*, *Karl Rahner* és *Edward Schillebeeckx*. Ezt a folyóiratot ismerni és olvasni kellett a Bokorban. A Karácsonyi Ajándék sorozatában jelen voltak a cikkek fordításai. Természetesen Gyurka bácsi is, és az összes többi jeles teológus kívül volt a teológiai tanszékeken, s még inkább kívül a nemzetközi teológiai áramlatok hétköznapjain. Amit tudott és tudhattunk, azt a vasfüggöny résein átszűrődő publikációk alapján tudhattuk. Úgy olvastuk a Concilium tanulmányait, mint „a” zsinati teológia mértékadó munkáit, s nem úgy, mint a zsinat utáni teológiai pezsgés egyik áramlatának minőségi darabjait. A Conciliummal, majd később a *Mysterium Salutis*

üdv történeti megközelítésű, összesen nyolckötetes dogmatikával (Benziger Verlag, 1965-1976) Gyurka bácsi révén ismerkedhettem meg én is. Általa váltak ezek a művek, az ezekben publikáló szerzők mértékadóvá későbbi teológiai munkásságom számára is. Igen tágasra nyílt ezzel a teológia világa a Bokorban, és nagy mértékben tette viszonylagossá a csak magyar nyelven és a Kádár/Lékai-rendszer Magyarországon és magyar egyházában művelt teológiát.

Miközben Gyurka bácsi igyekezett megismerni és feldolgozni a teológiai újdonságokat, s érzekelte a legmeredekebb teológiai kaptatókat, aközben a KIO-ban kidolgozott saját mércéjére tette ezeket. Bár lenyűgözte őt a rangos teológusok munkássága, de igazi értéküket nem azon mérte le, hogy a teológia tudományában milyen magasra voltak képesek szárnyallni, hanem azon, hogy az evangéliumi mérlegen mekkora a súlyuk. Egy alkalommal *Eugen Drewermann* nagy port kavart, Kleriker c. (Olten, 1990) könyvét adtam kölcsön neki (magyarul: Klerikusok. Egy eszmény lélekrajza I-II, Ré Kiadó, 1992-94). A kötet a papi eszmény teológiatörténeti bemutatásán túl annak pszichológiai jellegzetességeivel foglalkozott, s egyfajta mítosztalanítást végzett el. Az egész német nyelvű katolikus sajtó ettől a műtől zengett akkoriban. Következő havi találkozásunkkor Gyurka bácsi visszaadta a könyvet, én pedig kíváncsian vártam reflexióját. Ajkát lebiggyesztve így kommentálta a kötetet: „Tudod, a teológia fő kérdése az, hogy ki kit etet meg, és ki kit öl meg. A többi nem érdekes.”

Skrutinium II.

Ilyesféle meghatározó élményekkel gazdagodhattam Bulányi György teológus mellett. Miközben a Bokorban felismert papi hivatásomról időközben kiderült számomra, hogy a Gondviselő akaratából valamit félreértettem, a teológiához, amit a Bokorban szerettem meg, máig is hűséges maradtam. A rendszerváltást követően Bécsben úgy éreztem, hogy nem vagyok felkészületlen a kinti teológia befogadására, hiszen Gyurka bácsi révén már ismertem sok-sok szerzőt, akiket a kinti diáktársak tanultak. S amikor habilitációs témát választhattam, akkor a legnagyobb kihívás az volt számomra, hogy elhelyezzem ezt a vasfüggöny mögött született, a második nyilvánosság közösségeiben érlelődött és sok értetlenségtől övezett teológust és teológiát a nemzetközi (elsősorban német nyelven hozzáférhető) teológiai trendek között. Évekig tartó megfeszített

munka, több ezer oldalnyi szakmunka feldolgozása és Gyurka bácsi legfontosabb műveinek többszöri újraolvasása után készült el a róla és a Bokorról szóló művem. Éppen idén 20 esztendeje adtam le a bécsi egyetemen. Első kísérletnek tartom csupán, amely nemcsak az én akkori tudásomat mintázza, hanem Gyurka bácsinak az 1993 végéig megjelent anyagaira támaszkodik. S aki figyelemmel kísérte az ez utáni munkásságát, jól tudja, milyen jelentős fejezettel kellene kiegészíteni a róla szóló könyvemet.

Habilitációs előadásomon ott ült jobbra tőlem, olyan közel, hogy hallhattam lélegzését, láttam kezét az asztalon pihenni. Újabb skrutiniumon vehettem részt, ahol csak a teológiai felkészültségemet vizsgálták. Gyurka bácsinak, aki elindított és *Paul M. Zulehner*nek, aki idáig segített – kettőjüknek köszönhetően lettem a Bécsi Egyetem katolikus teológiai karának magántanárává (Privatdozent). Amint az első skrutiniumból úgy állhattam fel, hogy Kovács Laci közvetítette számomra a nagyobb elvárást, mélyebb elkötelezettséget, úgy a sikeres habilitációs előadás után a gratuláló professzorok mellett Gyurka bácsi arcát lestem leginkább. Vajon az ő mércéjének megfelelt-e. Büszke volt, de elégedetlen. Idegen volt számára az egyetemi teológiai közeg, lényegtelenek az ottani minőségi kritériumok, de elsősorban a tanúságtételt hiányolta műveimből. Az ő tanúságtételének első német nyelvű összefoglalója megfelelt a tudományos kritériumoknak, de nem felelt meg az általa igényelt evangéliumiaknak. A mérce örök – hála Istennek, aki adta őt nekünk, s nekem is.

VINCZÉNÉ GÉCZY GABRIELLA
BULÁNYI GYÖRGY
EGYHÁZRENDJE

Lyukas tető, ázik a ház – bontsuk le?

„A történelemben két olyan szervezetet ismerünk, ami nem változik: az egyik az Egyház, a másik a hadsereg.”
 - írja a közigazgatási szakvizsgára felkészítő tankönyv. Úgy tűnik azonban, hogy a mondat lejárt szavatosságú lett mára. Lyukas a tető, ázik a ház. Az Egyház Európában paphiánnyal küzd. Lassan tudatosul, hogy nincs már elég hívő sem, és bontják a templomokat. . Hiányzik az „eltartóképeség” (Gárdonyi Máté ~ 2005).

Csehországban katolikusnak vallja magát a lakosság 26 % -a, Mo.-n 2011-ben 39 %, a korábbi (2001) 54 % helyett.

Egyházi doktrínák

Sem azok a **vészharangok**, melyeket az ezzel foglalkozó **aggódók** kongatnak, sem a **gyengéd óhajto mondatok**, melyek teológusok tollaiból születnek, nem képeznek egyházrendet megújító erőt. Pl. Nyíri Tamás írja 1992-ben:

”...az egyháznak fel kellene hagyni azzal a modellel, hogy a nép pusztán objektuma a lelkipásztorkodásnak – azaz az egyház nőjön bele a népbe. (Igen 1992/).

Már a 70-es években felmerült a kérdés, mi van az evangélium üzenetével: Megkopott? Elavult? Nem szólítja meg a modern és posztmodern kor emberét?

Korábbi, nehéz időkben az ebbéli vágyak és kérdések megfogalmazásánál **hatékonyabb** intézkedésekre is sor került már. Gondoljunk csak arra, **ahogy** 1930-ban a **Vatikán** a Nagy Októberi Szocialista Forradalom utáni egyházi helyzetre reagált. Később, 1945-ben Róma a szovjet érdekszférához csatolt területekre egy horvát jezsuitát küldött Kolakovics páter személyében, aki világossá tette, hogy a földalatti egyházé a lehetséges jövő. Az általa létrehívott 4 csoportból kettőt az akkor fiatal Bulányi György piaristára bízott.

A Kolakovics páter által elindított **egyházi alternatív működési mód** az idők során sok változáson ment át. A változások formai, tartalmi, illetve egyházrendet érintőek voltak.

Formai változás

Eleinte a templomból lakásokba helyeződött át a **hitoktatás**. A nyilvános működés helyett megjelent a konspiráció, ami bizonyos elemeiben a rendszerváltásig meg is maradt. A népegyházi szemléletet felváltotta a kiscsoport, a templomi személytelenséget a személyesség és a kapcsolati háló. A csoport vezetője és megfellebbezhetetlen tekintélye a pap volt.

Közösség születése

A kiscsoportok a kezdetektől magukon viselték **annak a személynek** hitét és a vértanúságig tartó elkötelezettségét, élete végéig töretlen, Isten akaratát kereső mivoltát, adottságait, képességeit, **aki** ezen csoportoknak - 5 évvel ezelőtt bekövetkezett haláláig - elméleti, és gyakorlati motorja volt. **A Bokor bázisközösség - Alapítójának személyiség-, foglalkozás- és hivatásvonásait viseli magán.**

„Öltsétek **magatokra** Jézus **Krisztust**” (Róm 13,14) - írja Szent Pál és sokan sokszor idézték, idézik ezt a

mondatát azóta is. A Bulányi György, Gyurka bácsi hatókörébe kerültek **számára** egykettőre kiderült, **hogyan bizony az itt** nem lesz elég.

Nem lesz elég, mert Jézus a szívünkben, és nem rajtunk kívül, mint ruha kíván elhelyezkedni. Ennél többre kell igent mondani. Nem azért, mert egy tekintélyes, hiteles, Jézusért börtönt vállaló piaristának ez a heppje, ezt „várja el”. Fel kellett ismerni, hogy Isten szeretete az, ami telhetetlen, Ő kevesebbel nem éri be.

Gyurka bácsi nemet mondott arra, hogy templomi padban ülésről „fotójben” ülésre váltsón valaki, mondván, hogy közösségbe jár. A kisközösséghez tartozás nem tekintendő a szabadidő-kultúra részének (ha ráérek, és nincs jobb programom, bekukkantok); nem is az egyvallásúak társasági életének színtere, és - semmiképpen sem - következmények nélküli értelmiségi beszélgetés intellektuálisan izgalmas témákról. A „kedves hívek” jellemző habitusától legkésőbb a találkozóhoz helyet adó lakás küszöbén jól tette, ha megszabadult az ember, mert különben nehéz órák vártak rá. Az én itt csak a „hallgatóság vagyok” viselkedést erős kihívások érték. Bólogató Jánosokból Gondolkodó, Vitatkozó és Kreatív Jánosok nevelődtek ki azokból, akik úgy döntöttek, kibírják a nyomást.

Csoportdinamikai változások

A munka a második hullámban, a hatvanas évek végén **csoportdinamikailag** is átalakult. Ez azt jelenti, hogy a közösség vezetője nem megfellebbezhetetlen tekintély, nem ő mondja meg „hivatalból” vagy „szerepköréből adódóan” a tutit. Tekintélye van, de hivatal nélkül funkcionál, és kiközösítést nem ismer. A találkozók **elnöki teendőit** névsor vagy születési rend szerint találkozóhoz találkozóhoz a közösségből más és más látja el. Az aktuális elnök írásos elmélkedéssel készül, ezzel kezdődik a találkozó, amit hangosan elmondott körima követ. Mindig van házi feladat, olvasnivaló, és ebből fel kell készülni. 12 ember egy asztal körül nem kevés, nem sok. Mindenkinek, ha rá kerül a sor, el kell mondania a gondolatait, tapasztalatait. Az elnök mindenkire figyel, senki háttérbe nem kerül.

Tartalmi változások

A csoportdinamikai változáson túl **tartalmi változások is megfigyelhetők**. Hitoktatás helyett az evangélium mondanivalójának elemzése, megértése került a fókuszba. Ennek nyomán tanítványból tanítóvá, maguk köré közösséget gyűjtővé váltak azok, akiket megérintett Jézus inspiráló üzenete.

Provokáló, motiváló kihívás lehántani az egyszerű, kristálytisztaságú Üzenetről mindazt az értelmezést,

ami ráarakódva elhomályosítja, avultnak, értéktelennek, esetleg nevetségesnek láttatja. A hármas eszmény: erőszakmentesség, adás, szolgálat, azaz a hegyi beszéd életté váltása csak folyamatos közösségi támogatás mellett, vitában, párbeszédben érlelődve, konfrontálódva és egymás véleményétől épülve lehetséges.

Gyurka bácsi egyértelművé tette: a közösség a prófétai szerepre készít fel, a prófétai szerepnek elsődlegessége van minden mással szemben. Meggyőződése volt, hogy az egyháznak is ezt a szerepkört kell elsősorban betöltenie, Jézus erre adott felhatalmazást, és ez az a terület, aminek elszabotálása az egyház elhalásához vezet.

Társadalmi felelősség

Input vezérlés

A **hatalmasságokat**, legyenek azok világiak vagy egyháziak, figyelmeztetni szükséges, amennyiben intézkedéseik, tevékenységük Isten akaratával ellentétes következményekkel járnak; ha Isten Országának valósulását itt a földön bármely történelmi korban, rendszerben és helyzetben gátolják. Pl. a Bokor tiltakozott az iskolai honvédelmi oktatás bevezetése ellen, ezzel szemben javasolta az iskolákban az erőszakmentes kommunikáció elméletének és gyakorlatának oktatását; tiltakozott a honvédelmi törvény elfogadása ellen, mert az új törvényből kikerült a polgári szolgálat lehetősége; nyilatkozatot adott ki a halálbüntetéssel és a menekültkérdéssel kapcsolatban. **A keresztények prófétai szerepét fogalmazhatjuk input vezérelt működésnek. Ez az, ami esetenként üldözést vált ki a hatalom részéről valamilyen formában.**

Output vezérlés

A társadalmi berendezkedés által létrehozott problémahalmaz eltakarításában való részvételt a keresztények általában összefoglalóan karitatív tevékenységnek hívják. **Nevezzük ezt output-vezérelt működésnek.** Ez a munka általában elnyeri a megfelelő megbecsülést a hatalom részéről, mind állami, mind pedig egyházi vonatkozásokban.

Input-output projektek

Hogyan lehet a szükséglethez képest csekély erőforrásokat a legfontosabb helyekre eljuttatni? A szeretet leleményes. Bokor tagjai – döntően nagycsaládosok - 1977 óta jelentős összeggel segítik a Credic Prakash jezsuita által vezetett iskolarendszert, és mintegy 10 év óta Finta Lajos magyar pap Peruban végzett hasonló munkáját. Az Indiában és Peruban

létesült iskolákban a gyerekeket az oktatás mellett arra is felkészítik, hogy falujuk gondjait, népük elesettségét és kiszolgáltatottságát megszerzett ismereteik alapján enyhíteni tudják, illetve megelőzzék azokat. (Input-output.) A Bokor közösség kiveszi a részét pl. a Bokor Építő Tábor révén itthon és a magyarság lakta területeken keletkező problémák enyhítésében, is melyeket akár természeti, akár társadalmi vagy egyéni katasztrófák idéztek elő. Ide tartozik számos egyéb mellett pl. a Katolikus Iszákos-mentő Szolgálat megalapítása.

„Építeni kell az új egyházrendet, a régivel szembe nem kerülve” (Egyházrend 272. old.)

A megfigyelés alatt tartott papok mellett és helyett civilek, laikusok, nők, nőtlen és házasság nélküli férfiak mutattak jézusi közösségbe hívó, közösségeltető kompetenciát. A közösségvezetőket ismerve bebizonyosodott az évtizedek alatt, hogy a hivatás-válság csak egy mítosz, a hagyományos papi életformát, az engedelmeskedési mechanizmust nem vállalják elegen.

Mi a probléma akkor? Ürügy: az Egyházrend.

A hetvenes években létrejött Bokorközösségekben szerzett tapasztalatokat, és egy gondolat kísérletet ír le Bulányi atya Egyházrend c. dolgozatában. Ha Jézus egyháza ellene megy hatalmi törekvéseknek, legyenek azok népi demokratikusnak mondott, demokratikus, vagy egyéb -kráciák, -archiák és -izmusok, akkor a hatalmasok ezt ritkán nézik jóindulattal. Bulányi Györgyre – országos lelkigyakorlatok szervezése és megtartása miatt - 1952-ben „a népi demokrácia megdöntésére irányuló szervezkedés büntette” miatt kötél általi halált kért az ügyész. 9 év börtönnel 1960-ban szabadult. Miközben katolikus papok és hívek százai voltak hitükért, egyházukért börtönben, a magyar egyház vezetői (1950-ben és 1957-ben) kiegyeztek az állammal. A hierarchia az egyházért vállalt vértanúságot és szenvedést elutasítva, mintegy relativizálta a börtönben ülők áldozatát. A Vatikán – korábbi, földalatti egyházzal kapcsolatos doktrínáját átértékelve, azt feladva, 1964-ben megegyezett a Kádár rezsimmel, majd [1974. február 5-én](#) Kádár János követelésére lemondatta esztergomi primási székéből Mindszenty Józsefet. A helyére kinevezett Lékai László vezette MKPK ítéli el Bulányi Györgyöt 1982 márciusában Egyházrend című, csak gépiratban létező írása alapján az AÉH igényére. Természetesen nem az írásba foglalt mondatok voltak nagyon veszélyesek, hanem az, hogy a Bokorhoz tartozó dr. Merza József

1979-ben megtagadta a katonáskodást az ellenségszeretet jézusi parancsára hivatkozva, majd ezt követően további 25 közösségbeli fiatalembert ítéltek el fogház- és börtönbüntetésre ugyanezen okból.

A papi működéstől való eltiltás, a Bokorpapokkal szembeni intézkedések nemcsak Gyurka bácsit, hanem másokat is érintettek. Egyértelművé vált, hogy új egyházrend építésére van szükség a bázison, a régivel szembe nem kerülve. Gyurka bácsi megtalálta a módját, hogy ennek megfelelően közösségvezetőt pappá szenteljenek. Püspök általi felszentelésre kerültek azok a közösségvezetők, akik vállalták, hogy közösségeiknek ilyen módon is szolgálói legyenek.

Az Jézus tanítványa, aki közösséget tud létrehozni

Éppen ezért Gyurka bácsi egyházrendjének sarkalatos pontja, hogy a püspök azokra az alkalmas személyekre tegye a kezét, azokat szentelje pappá, akik elkötelezettek (létazonosságban vannak Jézussal), akik közösséget tudnak és akarnak létrehozni (magatartásonosságban vannak Jézussal), és vállalják az ezzel járó következményeket is (a sorsazonosságot). A két modell: a bázisközösségi és a jelenlegi egyházi külön-külön nem életképes, (Egyházrend 267. old.) ezért a feladat az, hogy építeni kell az új egyházrendet a régivel szembe nem kerülve (Egyházrend 272. old.).

Lelkipásztori marketing c. írásának végkövetkeztetése: jelen egyházi működési mód nem a Jézus által meghatározott célnak alárendelt. Így éppen a lelkipásztori munka lényege vesz el, mert nem vált ki vonzást vagy ellentmondást, sőt el sem éri a célközönséget. (Vö: „Az Egyháznak bele kell nőnie a népbe.”) Időelemzéssel kimutatta, hogy a pap ideje olyan vallási szolgáltatások nyújtására megy el, ami rombolja a pap személyiségét, hivatástudatát és a helyi egyházak stagnálásához, sőt fogyásához elegendő csak.

Gordiuszi csomók nem ismerése és el nem ismerése

Érdemes felhívni végezetül röviden a figyelmet arra, milyen elegánsan vágja át Bulányi György – fundamentalista alapokon nyugvó - egyházrendje azokat a „gordiuszi csomókat”, melyeket az elmúlt évezredek készítettek számunkra, és amelyek nehezítik a teológiai diskurzust, kínossá teszik az egyházi gyakorlatot, és akadályozzák a közösséglétrehozó hivatások szerepéhez, ordóhoz és feladathoz juttatását. Csak néhány ezek közül: paphiány, hívőhiány, cölibátus – és a hozzá részben kapcsolódó szexuális problémák, a megnősült papok kérdése, a nem megnősült családok papok kérdése, ezen papok

feleségszerű és nem feleségszerű élettársainak és gyermekeinek valamint szűkebb-tágabb környezeteik problémái, a nők pappá szentelése, a hivatás-hiány mítosz okozta frusztráció.

Van-e esély a megújulásra?

Kismarosra, majd Nagymarosra valaha a fiatalok azért mentek, hogy meghallgassák egy fiatal keresztény családapá, Jenő, és sógora Gyuri gondolatait saját hitükről, életükről, problémáikról, megoldásai kísérletekről. A kismarosi, majd nagymarosi templomban erre lehetőséget kaptak. A civilek által odavonzott fiatalok sokasága felkeltette a környékbeli papság figyelmét, és mire 10 év eltelt, az évente két alkalommal megjelenő ifjúság remek szentbeszédet hallhatott az országból odasereglett papságtól, Jenő pedig betölthette a korábbi zenét szolgáltató orgonista szerepét, intettek neki, mikor következik ének. 1982-ben a bíboros úr is velük misézett, mint jó kisközösségekkel – a bulányisták voltak a „rosszak”. Nem lehet és nem is kell ezt itt árnyaltabban megfogalmazni.

A történetnek két jellemző pontja van: papi dominancia visszaszerzése a laikus civil felett, majd a bíboros bevonása ebbe a folyamatba, hogy teljessé váljon a hagyományos szűkös egyházi keretrendszer, melynek tágítását Jenő Kismaroson megkezdte. Melléktermék: Lékai bíboros látványos elhatárolódása Bulányi Györgytől, mely a koncelebrációtól való eltávolításban öltött testet.

Időről időre felvetődik a Bokorban, hogy tisztázni kellene a viszonyunkat az egyházhoz. Két dolog érdemes megfontolásra. Többségünk római katolikusnak van megkeresztelve, és ezt nem kívánjuk levegyszerezni magunkról. Így aztán abban az egyházban vagyunk, amiben megkeresztelkedtünk. Tehát nagyon bensőséges viszonyunk van. A másik dolog, hogy viszonyhoz két fél kell.

Mielőtt Gyurka bácsi vallomásával zárnam ezt a rövid összefoglalót, szeretném megköszönni a Piarista Rend Magyar Tartományának vezetésének, szerzetesi közösségének azt, hogy most itt lehetünk, és együtt, közösen emlékezhetünk Rá, Bulányi György piarista szerzetesre, a Bokor bázisközösség Alapítójára.

Sohasem gondoltam, hogy vallást kellene változtatnom. A Bokor '45 évi indulásakor azért nem, mert normál vallási elfogultsággal a legkülönb vallásnak gondoltam a magamét. Később pedig azért nem, mert nem gondoltam, hogy volna olyan vallás, amelyikben

könnyebben felzárkózhatnék Jézushoz, mint a katolikus valláson belül. Elég nehéz feladat az akármelyikben.

Mіндеzen megfontolásoknak egy a vége: Jézust követő törekvéseinknek ágyát, keretét egy adott vallásnak – bármelyiknek – kell meghatározni. A mi esetünkben, akik általában katolikusoknak születünk, a katolikus vallásnak. Egyáltalában nem egyszerű feladat ez. Azért nem, mert a hierarchia ugyan igyekszik nem megtagadni a jézusi tanítást, igyekszik nem beszélni e tanításnak három alapvonásáról (nem lehet parancsolgatnunk egymásnak, gazdagabbá válni másikunknál s erőt alkalmazni másokkal szemben), de a hatalommal kötött hagyományos alkui (nagyjából és rendre, vagy csak: nemegyszer) a jézusi tanítással ellenkező állásfoglalásokra készíti őt. Ilyenkor Jézus tanítványa nem engedhet a főpápnak; ilyenkor Jézus tanítványa ki kell tegye magát annak a veszedelemnek és dicsőségnek, hogy a főpap mártírrá, azaz Jézusról bizonyosságot tevővé teszi őt.

(2002 febr. 22. KVT tanácskozási írásból.)

Köszönöm a figyelmet!

Bulányi György egyházrendje a szeretet rendje, a közösségbe az őszintén kereső vallástalan éppúgy meghívást kap, mint a katolikus.

Bármilyen társadalmi berendezkedés, legyen az diktatúra, vagy kapitalizmus, globalizmus, modern vagy posztmodern, fogyasztói vagy információs – alkalmas arra, hogy kovász-társadalomként a keresztények Isten Országát már itt e földön megvalósítsák.

Szerep és feladat összhangjának megteremtése

Gyurka bácsi két dolgozata: A lelkipásztori marketing, és az Egyházrend megteremti az összhangot a papi szerep és a Jézustól ránk bízott feladat között. Figyelembe veszi a hagyományok által örökölt struktúrát, valamint a minden megkeresztelt egyetemes felelősségét. A megszólításra váró keresők megszólíttatnak, az egyedül küzdők társakra lelnek, a százannyi ígérete beteljesedik. Ebben a modellben valós tevékenységek, valós képességek, valós testvéri együttműködés hoz létre valós eredményeket szeretetben, megbecsülésben és szolgálatban. Megjelenik benne a ráfordítás-eredmény szemlélet is, ami egyházi közegben szokatlan szempont, de mégis korszerű és lényeges. Az időfelhasználás és pénzfelhasználás kontrollja nélkül személyi fejlődés, jézusi tartalmakhoz való felzárkózás nem képzelhető el sem papnak, sem laikusnak.

DAVID FLUSSER

AZ ERKÖLCS AZ ESSZÉNUSOK ÉS JÉZUS SZERINT (RÉSZLET)

Valaki egyszer így szólt Jézushoz: „Követni foglak, bárhová mész is!” Jézus pedig azt mondta neki: „*A rókáknak barlangjuk van, az ég madarainak fészükük, de az embernek [szó szerint „az emberfiának”] nincs hol lehajtania a fejét (Mt 8,19-20).* Ez a mondás társadalmi tiltakozás. Hogy mire gondolt Jézus, azt nagyon jól értik az amerikai fekete páriák, amikor azt éneklük: „A rókáknak odújuk van a földben, a madaraknak fészükük a levegőben; és mindennek van búvóhelye – csak nekünk, szegény bűnösöknek nincs semmink.”

Jézus társadalmi érdeklődése erősebb, mint a rabbiké: tulajdonképpen üzenetének ez a lényege. Jézus azonban nem volt társadalmi forradalmár a szó szokásos értelmében. Ebben az esszénusok másfélék voltak. Ez eredetileg egy apokaliptikus forradalmi mozgalom volt. A szegénységre vonatkozó ideológiájukat összekapcsolták a kettős predestináció tanával: ők, a világosság igazi fiai, az isteni kiválasztású szegények, hamarosan, a napok közeli végén, fegyvereik és a mennyei seregek segítségével öröklük az országot és meghódítják az egész Földet. Akkor aztán megsemmisülnek a sötétség fiai, azaz Izrael többi része és a népek, a világot uraló démoni erővel együtt. Még ha Jézus korában az esszénusok valószínűleg nem vettek is közvetlenül részt a politikai küzdelmekben, és inkább a kontemplatív misztikára hajlottak, továbbra is vagyonszegységben éltek, becsülték a szegénységet, és szigorúan elkülönültek a zsidóság többi részétől.

Az *esszénusok* = a kumráni közösség. Erről a csoportról Josephus, alexandriai Philon, az idősebb Plinius és – 1946 óta – a kumráni írástekercsek lelete által van ismeretünk.

Mintegy 4000 tagból álló, szerzetesi módon élő rendi közösségről volt szó, amely élesen különvált a normális zsidóságtól, de mindenekelőtt a papságtól és a jeruzsálemi templomi kultusztól. Minden jel szerint röviddel Kr. e. 100 után kezdtek letelepedni Kumránban, a Holt-tenger mellett, hogy a pusztában, papi tisztasággal és szegénységben „elébe éljenek” a két messiás, a királyi messiás és a papi messiás eljövételének. A végidő közösségeként, Izrael „szent

maradékaként” értelmezték magukat. Nyilvánvalóan léteztek azonban olyan esszénusok is, akik Palesztina városaiban éltek, elkülönült közösségekben.

A szigorúan szabályozott közös élet (amelyben nők is részt vettek) ismertetőjegyei az imádkozás és a munka mellett a következők voltak: vagyonszegység, naponkénti merülőfürdő és közös étkezés. A Tóra betartását illetően merevek voltak, különösen rituális-kultikus szempontból. A tagoknak szakítaniuk kellett mindazokkal, akik ilyesmiket nem tettek. A sötétség fiaival szembeni gyűlölet szent kötelesség volt.

A világosság esszénus fiai a minimumra korlátozták a környezetükkel való gazdasági összeköttetést. „Senki se egyék valamit azok birtokából, és ne igyék, ne is vegyen át valamit a kezükből, amit nem vásárlással szereztek..., mert Ő ki fogja irtani a világból szavának minden megvetőjét, minden művük mocsoknak számít az Ő szemében, és tisztátalanság tapad minden birtokukhoz” (a szekta kánonja, 5,14-20). Tehát az esszénusok arra voltak kötelezve, hogy „elkülönüljenek a romlás fiaitól, és elszakadjanak a bűnös dolgok tisztátalan birtoklásától” (Damaszkuszi irat, 6,14-15).

Jézus természetesen nem mondhatott igent az esszénusok vallási és gazdasági szeparatizmusára. *E világ fiai okosabbak a maguk nemében, mint a világosság fiai. ... Mondom nektek: Szereztek magatoknak barátokat a hamis mammonnal... Ha a hamis mammont illetően nem bizonyultatok megbízhatónak, az igazi értéket ki fogja rátok bízni? És ha a máséban nem bizonyultatok megbízhatónak, a tiéteket ki fogja nektek adni”* (Lk 16,8-12)? Tehát Jézus ismerte az esszénusokat, és – részben ironikusan – az önmegnevezésükkel („a világosság fiai”) vette számításba őket.

Amint korának esszénusai, Jézus is az istenfélelemre veszélyesnek tekintett minden vagyont. *Senki sem képes két úrnak szolgálni: ugyanis vagy gyűlölni fogja az egyiket, és szeretni a másikat, vagy ragaszkodni fog az egyikhez, és meg fogja vetni a másikat. Nem vagytok képesek Istent is szolgálni, meg a mammont [a tulajdont] is* (Mt 6,24). A mondás dualista terminológiája esszénus jellegzetesség – egy esszénus igyekezett „mindent szeretni, amit Ő [Isten] kiválasztott, és mindet gyűlölni, amit Ő elvetett, távol tartani magát minden rossztól, és ragaszkodni minden jó dologhoz” (a szekta kánonja, 1,4-5). A jó és a rossz között örök ellenségesség áll fenn, és ezért a világosság fiai és a sötétség fiai között, Isten és az Ördög között is.

Jézus nem vette át az esszénusok teológiáját, hanem csak világnézetük bizonyos társadalmi elemeit.

A vagyon, a birtok Jézus szerint akadály a erénynek. *Milyen nehéz a vagyonban bízónak Isten országába bemenni! Könnyebb a tevének átmennie a tű fokán, mint a gazdagnak bemennie Isten országába* (Mk 10,24-25).

Ezért mind az esszénusok, mind Jézus számára lényeges vallási érték volt a szegénység, az alázat, a szív tisztasága és a tanulatlanok jámborsága. Jézus és az esszénusok úgy vélték, hogy a most társadalmilag deklasszáltak és üldözöttek az első lesznek a közeli isteni jövőben, mert övéké a *Mennyek királysága*, és hogy *a szomorkodók* akkor majd *vigasztalásban részesülnek*. Azt, hogy Jézus ezt koránt sem szentimentálisan gondolta, mutatják az gazdagokra, a jóllakottakra és azokra mondott jajkiáltások, akik most *nevetnek*, de aztán *szomorkodni* és *sírni* fognak. ... [Hasonló párhuzamosságok találhatók az ún. Pátriárkák testamentumaiban, például Júda testamentumában.]

Azok alapján, amit eddig az esszénusokról mondtunk, felvetődik a kérdés, miként lehetséges az, hogy nagyon mély „boldogmondásaival” („nyolc boldogság”) Jézus közel áll az esszénusokhoz, ahhoz a vallási csoporthoz, amelynek kifejezetten emberellenes, mereven vallásos világnézete volt.

Figyelemre méltó, hogy az esszénus iratokat bensőséges vallásosság is jellemzi. Afféle tolsztojánusoknak lehetne nevezni őket. Nyilvánvaló, hogy – bizonyos körülmények között – egy embertelen világnézetből is le lehet vonni szinte emberséges nézeteket. Bizonyos esszénus nézetek teljes elembertelendése azokban a körökben ment végbe, amelyek az esszénusok környezetében éltek, és egyúttal részesei voltak az ókori zsidóság új érzékének. Jézus nyilvánvalóan ismerte ezeknek a köröknek a gondolatait, és beépítette a maga minden értékét átértékelő eljárásába.

ford.: g.g.a.

*forrás: David Flusser: Jesus, rowohl, e-book, 2000
(A lábjegyzeteket elhagytam, mert az ott jelzett források legfeljebb a szaktudósok részére érhetők el.)*

HANS KÜNG

A HIT ÉS A CSODÁK (KÖNYVRÉSZLET)

Kérdés: A János-evangélium 20. fejezete ábrázolja, Tamás apostol hogyan vonja kétségbe a többi tanítvány elbeszélését Jézus feltámadásáról. Tamás csak akkor hisz a feltámadás csodájában, amikor Jézus neki magának jelenik meg, és felszólítja, hogy érintse meg a megfeszítés okozta sebeit. Ezután Jézus azt mondja neki: „Mivel láttál, hiszel. Boldogok azok, akik nem látnak, és mégis hisznek.” Tamás óta nem halt ki a kételkedés Jézus feltámadásában és a többi csodában – a teológusok körében sem. Vajon a látás nélküli hit a bibliai felfogásban a nem-bizonyítható tudását jelenti? És ez a hit előfeltétele-e a keresztyény létnek a világban?

Válasz: Először is: Mít nem jelent „hinni”? A hit biztosan nem valami matematikailag bizonyítható dolog, éppoly kevésbé, mint a szeretet. A hit azonban nem is valami irracionális, értelmetlen dolog, ismét éppoly kevésbé, mint a szeretet. A hitet eleve nem szabad csupán az értelem aktusaként felfogni. Nemcsak elméleti megismerésről van szó: sem csupán – mint gyakran a protestánsok között – (tévedhetetlen) bibliai szövegek igaznak tartásáról, vagy – mint sok katolikus esetben – (tévedhetetlen) egyházi tantételek igaznak tartásáról. És különösen nem arról van szó, hogy egyetértünk többé-kevésbé valószínűtlen, érthetetlen, sőt abszurd állításokkal. Ha így fognánk fel a hitet, akkor az végső soron ostoba, önkényes aktus lenne: szándékos elhatározás hiányzó belátás esetén, megfontolatlan merészség, indokolhatatlan ugrás, és tulajdonképpen talán a vak engedelmesség szimpla kötelessége. Ez azonban méltatlan lenne az emberhez mint ésszel megáldott lényhez.

Kérdés: De korábban éppen ezt értették a hiten, és sokan még ma is így értik. Hogyan határozná hát meg másképpen a hitet?

Válasz: Röviden szólva a hit esetében a bizalom aktusáról van szó. És ez messzemenően értelmes tett: megértjük, amit hiszünk. De ez egyidejűleg több, mint racionális tett: A hitben – ismét akár csak a szeretetben – ráhagyatkozunk valamire, ami több mint értelem. Egyáltalán tanúsíthatok-e más magatartást azzal a titokzatos végső valósággal szemben, amely egyúttal az

első is, és amelyet az „Isten” névvel jelölünk? Istent nem látjuk. Ő nem evidens, nem ragadható meg. Ha másmilyen lenne, nem lenne Isten. Ezt a végső valóságot csak a bizalomra hagyatkozva lehet elfogadni: úgy, hogy feltétel nélkül ráhagyatkozom, egész emberként szellemem minden erejével, elfogadva, hogy ez a legvégső és legelső valóság, amely megelőzi az első hidrogénatomokat is, létezik, és döntő mondanivalója van az életre és halálra vonatkozóan. Ily módon a hit egyidejűleg a megismerés, az akarás és az érzés aktusa – Isten iránti alapvető bizalom, amely mindenképpen magában foglalja bizonyos igazságok igaznak tartását.

Kérdés: Nos, Jézus sok olyan dolgot mondott, ami éppen ezzel az Istenbe vetett bizalommal szembeni provokációként jelenik meg. Vajon kevésbé lett volna jelentős, amit mondott, megkívánt és megélt, ha nem támadt volna fel, ha nem gyógyított volna meg betegeket és nem támasztott volna fel halottakat? A csodák nélkül Isten nem hiteles?

Válasz: A keresztény hit elsődlegesen nem csodahit. Hiszen a csodahit csodamániát is jelenthet. És ez minden vallásban, sőt nem vallásos emberek esetében is jelen van a babona számos formájában. Jó értelemben vett „csodákat”, nevezetesen jelszerű karizmatikus tetteket Jézus kettős értelemben is végbevitt, amint ezt a legkritikusabb történészek is elismerik: egyrészt beteggyógyításokat, másrészt démonkiűzéseket, azaz pszichikai betegek meggyógyítását, például epilepsziásokét, azaz olyan betegségeket, amelyeket akkoriban általánosan démonokkal hoztak összefüggésbe. Más csodákat, különösen az olyan természeti csodákat, mint a tengeren járás, a tudomány mai állása szerint nem lehet történelmi tényeknek tekinteni. De Jézus karizmatikus tettei sem a hitelreméltóság egyértelmű érvei, amelyekkel bizonyítani lehetne a hitet. Az ilyen tettek önmagukban véve kétértelműek: már számos kortárs is Isten helyett az Ördögre vezette vissza őket. Ezek nem bizonyítékok, hanem utalások. Jézus jelszerű tettei csak a szavai alapján nyernek egyértelmű értelmet, jelennek meg helyesen értett üdvös tettekként.

ford.: g.g.a.

Forrás: Hans Küng: Wegzeichen in die Zukunft, Rowohlt, 1980, 44-46.

FARKAS ISTVÁN

NÉHÁNY EMLÉK BARCZA BARNÁRÓL

„Ha elmegyek, ami hamarosan, néhány hónapon belül – már a napját is tudom – bekövetkezik, minden kutyában meg foglak ugatni, amíg nem kezdsz magaddal valamit” – mondta a liftnél, amikor búcsúzás után kikísért. Elmosolyodtam, de ő komoly volt. „Majd meglátod!” – tette hozzá nyomatékkal. Aztán már csak összekoccantottuk a halántékunkat és beszálltam a liftbe. Talán ezek voltak az utolsó szavai hozzám. Évekig elkísértek.

Amikor egy idő múlva hallottam, hogy meghalt, nem lepett meg. Az utolsó találkozásunkon újra és újra előjött távozásának várható időpontja éppúgy, ahogy a korábbi reinkarnációi és a jelenlegi is. És igen. Mit tagadjam. Akkor költöztünk lányunkhoz Zuglóba, mert megszületett a második unokánk és kérték a segítségünket. Ahogy naponta gyalog ballagtam le a kismetróig, a sok kertés ház összes kutyája megugatott. Már csak nevettem – igen Barna, tudom, kezdenem kell valamit magammal.

De a kapcsolatunk korábban kezdődött. Úgy alakult az életünk, hogy Pestre visszaköltözésünk után sorra jelentek meg életünkben a papok. Az első Gusza volt, a Bokorpap, még Fehérvárott. Aztán jött Lipien Misi, majd általa Gyurka bácsi, majd Kocsi Gyuri. Egy szép napon Dobogókőre beállított Gyuszi bácsi, majd megtaláltam Gromon Bandit. Végül, talán utolsóként Barcza Barna. Őt valaki akkor ajánlotta, amikor belemerültem az akkor – és azóta is – mindent elárasztó „ezoterikus” marketingbe. Mondtam is a feleségemnek: mi a fenének nekem ez a sok pap? De ő sem tudta a választ.

Amikor először becsöngettem hozzá a kaputelefonon a Pillangó parki panelba, alig tudtam róla valamit. Így teljesen tisztán, minden elvárás és ítélettől mentesen találkozhattunk. Talán hat-nyolc alkalomról van szó. Találkozásainknak később sem volt Bokros forgatókönyve: fix időpont, közös ima, téma, olvasás, véleményezés, reakciók, így inkább – ahogy az idő előrehaladt – nyílt, baráti beszélgetések voltak. A kávé mindig ott várt a kis asztalon. Mindig nagyon kedves és szívélyes volt. Bármit hoztam elő témaként, azonnal nyitott volt rá, sőt. Elámultam felkészültségén, ami az

enyémhez képest univerzális méretű volt. Akkoriban egyik kedvencem Rajneesh volt, az indiai guru, akit, művein keresztül ő is jól ismert. Egyik délután azzal lepott meg, hogy videóról együtt megnézhattuk az egyik előadásáról készült felvételt. Már előre felhívta a figyelmemet az előadó belső csöndjére, ami ott volt szavai mögött, a viccek és kis történetek, de még a nevetése mögött is.

Tudod - mondta egyik alkalommal, amikor a Bokor került szóba -, az egész úgy indult, hogy „Keressétek Isten Országát!”, aztán miután Gyurka megírta a KIO-t, átment a keresés „Építsük fel Isten Országát!”-ba, majd mostanában már megelégszünk a „Jónak kell lenni!” paranccsal. Először elveszett a keresés, hiszen már megtaláltuk, majd az építsük is, hiszen nem épült, sőt. Végül maradt az, ami már Jézus előtt is ott volt: Jónak kell lenni!, vagyis az arany szabály. Rajneeshnek van egy előadása Atisha-ról, az indiai szentéről, aki Tibetbe átvitte a buddhizmust. Ő is erről beszélt, de nemcsak a világban keresésről, a világban építésről, és a világ jóvátételéről, hanem ezekről, mint a benned lévő valóságok megkereséséről, a bensőségesülésről, amiket, ha megismeresz és begyakorolsz, ott lesz Isten országa, épül Isten országa és jó leszel, mert a hivatásodban vagy, ember lettél: üres, egy-ügyű lett az elméd, befogadóan együtt érző és cselekvő szeretetet gyakorló.

Akkor még hitetlenkedve hallgattam, hiszen nem ezt tanultam és még előttem állt a közösségi lét megtapasztalása is, ami mindezek egyik feltétele. Be kell vallanom, hogy nem emlékszem pontosan a szavaira, de néhány mondata a mai napig megmaradt. Körülbelül így tudom ma megfogalmazni: az első a keresés, a belső csend megkeresése és megerősítése. Az együttérzés megjön majd, ha végre belefogsz a közösséghez csatlakozásba, és a közösségi munkába, majd, ha már az is formálissá vált, akkor meg fogod tapasztalni a csöndben azt, aki nem a pap, nem is a közösség, hanem aki benned lakik és rád vár, hogy megerősödve képes legyen a világban cselekedni, országát építeni. Legyél hálás azok felé, akiknek nagyon sokat köszönhetsz, akiktől sokat tanultál, akik felfedezőként előtted jártak. Inkább kevesebben legyünk, de szeressük egymást. Fontos lenne észrevenni, hogy Isten bennem-valóságának megtapasztalása és saját személyiségem birtokba vétele ugyanazon a ponton történik. Ezért igazán naggyá lenni nem lehet másként, csak ha megtanuljuk, vagyis rendszeres gyakorlással szinte technikai készséggé alakítjuk a saját

lelkünkbe leereszkedést és önmagunk tisztán látását. Így könnyen eljuthatunk lényünk azon „pontjára”, ahonnan önmagunkat „áttekintjük-átfogjuk-összeszedjük” és Istennel is partneri kapcsolatba lépünk.

Aztán voltak egésze furcsa témák is. Emlékszem sokat mesélt róla, hogy ki mindenkinek tud és tudott segíteni a jóslás tudományával, a Tarot kártyák és más eszközök segítségével, amik mind csak külső eszközei a belső csendnek és érzékenységnek. Némileg ez is közös téma volt, mert bár senkinek sem segítettem ezzel, de egy kritikus élethelyzetben egyszer a Ji-Kinghez fordultam segítségül. Viszonzásul meséltem neki a talpmasszázs és a gyógynövények tudományáról, ami akkor nagyon friss volt bennem, ha gyakorlatom akkor még vajmi kevés is volt.

Arra is nagyon jól emlékszem, hogy minden alkalommal könyvhegyek voltak az ágyán, az asztalon, mindenütt, melyek nagy része a legújabb kiadású „ezoterikus” marketing termékei voltak a gyógyítástól, a jósláson át egészen a kristálykoponyáig, de sok filozófiai, pszichológiai, biológiai és szociológiai témájú is. Egyszer kezembe nyomott egy könyvet, amibe belelapozva tartalma nagyon tömörnek és nehéznek tűnt. Elutasítottam, mondván, talán majd később. Nem lett rá alkalmam. Pár évre rá, komoly, szándékos kutatómunka után találtam rá a hagyatékában újra a könyvre, mivel akkor már kerestem, de a kiadónál elfogyott. P.D.Ouspensky: Egy ismeretlen tanítás töredékei volt a címe. A G.I.Gurdjieff által Európába hozott tanításról szólt.

Ugyanakkor meg kell említenem, hogy közösségi munkássága csak évtizedekkel később bontakozott ki előttem teljes pompájában, amikor találkoztam néhány tanítványával és Bóta Tibor, valamint a KOINONIA szerkesztősége jóvoltából betekintést nyerhettem a számomra érthetetlenül mellőzött írásos örökségébe. Ismét lenyűgözött széles látóköre és közösségi munkásságának magas tudatossági foka.

Kedves Barna. Köszönöm neked azt a néhány, de igen mélyen belém hatoló találkozást, ami elindított az önmegismerés és világmegismerés két, eleinte párhuzamosan futó, majd egyesülő ösvényén úgy, hogy egyben elindított a közösségi létezés göröngyösen is építő útján.